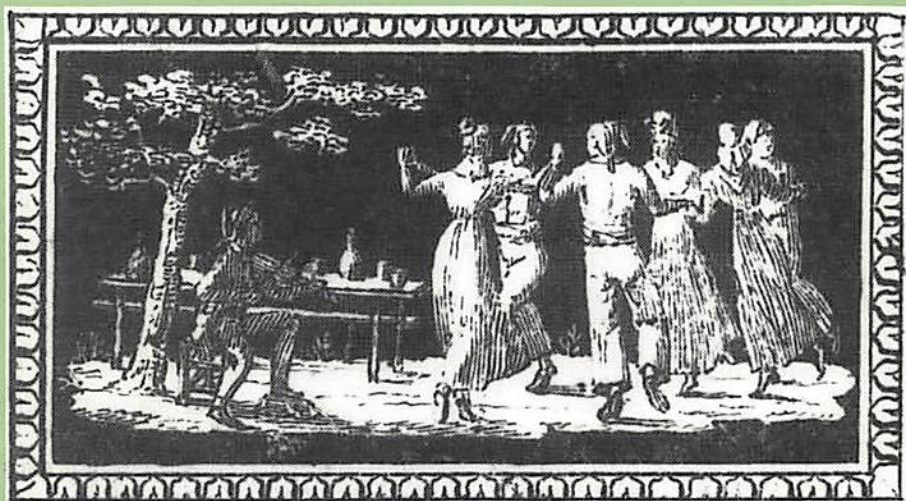

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

MAJ 4 • 93

**Ny Anund Jakob-variant funnen i Estland
Tvätterskor på aktiebrev
Stockholms-utställningen 1930**

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

Kungl. Myntkabinettet får nya lokaler

Regeringen har den 11 februari 1993 gett Byggnadsstyrelsen i uppdrag att projektera en ombyggnad av lokaler för Kungl. Myntkabinettet i kvarteret Pegasus (Slottsbacken 6). Detta innebär i praktiken ett beslut att KMK flyttar från nuvarande lokaler i samma byggnad som Historiska museet till egna tjänste- och utställningslokaler på Slottsbacken. Flyttning kan ske tidigast sommaren 1995. □

Kungl. Myntkabinettet får ny chef

Till ny chef för KMK från 1 april 1993 har regeringen utnämnt fil.dr Henrik Klackenberg. Han efterträder Lars O Lagerqvist som under sin återstående tid fram till pensioneringen 1994 i stället kommer att tjänstgöra som vetenskaplig rådgivare och specialist vid förberedelserna av utställningarna i KMKs nya lokaler på Slottsbacken 6.

Henrik Klackenberg, född 1954, är medeltidsarkeolog och kommer närmast från Historiska museets medeltidsavdelning. Där har han det senaste halvåret varit engagerad i utställningsprojektet Den Svenska Historien. Han har tidigare arbetat på Riksantikvarieämbetet inom projektet Medeltidsstaden och som arkeolog, men har även ett förflutet vid Kungl. Myntkabinettet: under år 1976 var Henrik anställd vid KMK för att excerpera monetära termer ur medeltida källmaterial för projektet Sveriges Mynthistoria - Sturetiden; sommaren 1977 inventerade han och beskrev medaljer med Linnéporträtt för Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänners publikation om Linné, som utkom 1978 (*Linnaeus in Medal Art*). Under senare år har han även medverkat i projektet Sveriges Mynthistoria - Landskapsinventeringen, där han har förtecknat myntfynd från Västergötland.

Henrik disputerade förra året vid Lunds Universitet på avhandlingen *Moneta Nostra* (presenterad i SNT 8-92), som behandlar myntcirkulationen i det medeltida Sverige utanför städerna och bygger på de fynd som gjorts i våra kyrkor. Under förarbetet till denna studie var han en flitig an-

Henrik Klackenberg (t.h.) och Lars O Lagerqvist - tillträdande och avgående - tittar på en lybsk skilling, som skall ställas ut på "Den Svenska Historien". Foto taget den 19 mars av Ulf-Erik Hagberg.

Henrik Klackenberg, KMKs nye chef. Foto taget vid disputationen den 7 juni 1992.

vändare av KMKs fyndarkiv och magasin.

Som framgår är Henrik redan bevandrad i delar av KMKs samlings- och forskningsområden och alltså sedan många år en väl känd gestalt på KMK både som forskare och medarbetare. Han har också deltagit i andra numismatiska sammanhang såsom symposier, kurser och med tryckta artiklar.

MGL

Kungl Myntkabinettet

Specialutställning:
6/8 - 29/10 *Trumf på hand*

Ring telefon 08-783 94 00
mellan kl 9-11 och 13-15
för information.

Museet:
Tisdag - söndag 12-17
Måndag stängt

Besöks tid: tisdag 13-16
ingång Narvavägen

Besöksadress
(efter överenskommelse om tid
per telefon): Storgatan 41

Postadress:
Box 5405, 114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

MINNESMYNT 1993

CARL XVI GUSTAF - SVERIGES KONUNG I 20 ÅR

Mynten utges av Sveriges Riksbank och är lagliga betalningsmedel.

1000 kr Guld 900/1000 5,8 g 21 mm 15 000 ex
200 kr Silver 925/1000 27,03 g 36 mm 50 000 ex

Skulptör Anni Sundin har utfört det konstnärliga arbetet.

Föreningens medlemmar kan beställa dessa mynt genom Svenska Numismatiska Föreningens kansli. Endast ett ex av guld- respektive silvermynt per medlem kan beställas.

För att kunna garantera Din beställning måste beloppet - enligt nedan - vara bokfört på SNF:s postgirokonto 15 00 07-3 senast den 21 juni 1993.

Guldmynt....1.000:- + 75:- exp avg = 1.075;.
Silvermynt.. 200:- + 75:- exp avg = 275:-
Guld + silver 1.200:- + 75:- exp avg = 1.275:-

Mynten kommer att expedieras per post i september -93.

Kansliet

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Föreningens kansli:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98

(onsdag - torsdag kl 10.00 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Box 5405

114 84 Stockholm
Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

SNT utkommer under
första veckan i

februari - maj,

september - december

Prenumeration: helår 125:--

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wischn

REDAKTION

Tel 08-783 94 00

Redaktör:

Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O Lagerqvist

Annonser:

Kjell Holmberg

Tel 018-38 23 47

(kvällstid och helger)

Annonsspriser:

1/1 sida (151×214 mm)	1.800:--
2:a omslagssidan	2.200:--
omslaget 4:e sida	2.500:--
2/3 sida (99×214 mm)	1.250:--
1/2 sida (151×105 mm)	1.000:--
1/3 sida (47×214 mm)	700:--
1/4 sida (72×105 mm)	500:--
1/6 sida (47×105 mm)	350:--
1/12 sida (47×50 mm)	175:--

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginalt alt manus och

gärna skiss.

Sändes till SNT, adress enl ovan.

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik kommer att avböjas

Tryck:

Masterprint Sätteri & Tryckeri AB
ISSN 0283-071X

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Program 1993

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Banérgatan 17 nb. Tag buss nr 44 eller 54 eller T-bana till Karlaplan.

Maj 8 Svenska Numismatiska Föreningens årsmöte 1993 i Stockholm.

Kl 13.00 Årsmötesförhandlingar i våra lokaler, Banérgatan 17.

Kl 15.00 Visning av Vasamuseet av utställningsintendent Katarina Schoerner. Entré till reducerat pris: 30 kronor.

Kl 17.00 Middag på Hasselbacken. Pris ca 250 kronor för en tre-rättersmiddag, dryck till maten ej inkluderad.

Redaktionen önskar SNT:s läsare en trevlig sommar!

Kansli

Besökstid 10.30-13.00 onsdag och torsdag.

Semestertängt: Midsommar - 1 september samt jul- och nyårshelgerna.

Innehåll SNT 4 · 93

	Sid
Från Kungl Myntkabinettet	94
En ny Anund Jakob-variant funnen i Estland	96
Tvätterskor på aktiebrev	98
Medaljnytt	100
En fortsättning på Liljegrens fyndförteckning	101
Medaljer och märken från Stockholmsutställningen 1930	102
Svenska innehavare av unionstidens norska belöningsmedaljer (2) ..	106
Ett minne från byggandet av Bogskärs fyr	108
Samtida tidningsnotiser om Karl XIV Johans begravnings- kastpenning	110
En gustaviansk samlare	111
Personalia	111
En hittills okänd valör med Johan Fredrik Hermans myntmästarmärke	112
Den statliga samlingens offentlighet i gången tid	113
Polletter använda vid Frösö militärläger	114
Uppgifter om okända matpolletter	116
Utställningar	117
Recensioner	117
Auktioner	118
Föreningar	118
Om H. F. Antell	118

Omslag

Detaljbild på franskt aktiebrev från 1800-talets början föreställande tre par som dansar till fiolspel. Intill, under trädet, syns ett dukat bord.
Se artikel sid 98-100.

En ny Anund Jakob-variant funnen i Estland

Av Ivar Leimus, Tallinn

I december 1990 bad en samlare mig att se på tjugo mynt som alla visade sig tillhöra 1000-talet. Sammansättningen av samlingen var typisk för 1000-talsskatter i Estland: 12 tyska, 5 anglosaxiska, 1 skandinaviskt, 1 danskt och 1 svenskt. Även testhacken på mynten visar att de tillhör en skatt från Baltikum. Sannolikt är dessa tjugo mynt del av en 1000-talsskatt hittad i Estland. Det yngsta myntet är präglat i Worms under kejsar Heinrich III 1046–1056. Tyvärr hade myntens ägare ingen information om var mynten hade hittats.

Fastän dussintals 1000-talsskatter med tusentals mynt är kända från Estland (Molvögin 1993) finns det ett par märkvärdiga exemplar bland dessa tjugo mynt.

Bland de tyska är den mest intressanta en pfennig präglad i Minden av biskop Sigebert 1022–1036, av vilka hittills endast fyra exemplar var kända (Ilisch 1977, s. 39). Den är präglad med samma åtsidesstamp som de tidigare kända exemplaren medan fransidans stamp är ny, även om den liknar de tidigare kända. Myntet är mycket välbevarat.

Av de anglosaxiska mynten bör särskilt nämnas en penny präglad i slutet (ca 1009–1017) av kung Æthelræd II:s regering i Salisbury av myntmästaren Sæman. Vid denna tid var Salisbury en relativt obetydlig myntort med liten myntning. Myntmästaren Sæman var verksam där under en kort tid och hans namn är känt från Æthelræd II:s sista och Cnuts första typ där (Jonsson & van der Meer 1990, s. 98; Blunt & Lyon 1990, s. 27–33).

Change and sell
banknotes, coins and
postal stamps of Lithuania
and other states
of former USSR.

Algirdas Jasinskis

Gagarin St. 5-8
2001 Vilnius, LITHUANIA

Fig. 1. Mynt i ett fynd från Estland. Numren hänvisar till förteckningen.

Även Knuts penning präglad i Viborg i Danmark är relativt sällsynt och den har kungens namn och titel på fransidan, vilket är ovanligt. Det mynt som ingår här har för övrigt präglats med samma stammar som det exemplar som Hauberg publicerade för nittio år sedan (Hbg 51).

Mest fascinerande är dock utan tvekan det svenska myntet präglad under Anund Jakob 1022–1050 av myntmästaren Thormoth i Sigtuna, vilket framgår av fransidans inskrift (fig. 2). De flesta av Sigtunamynten från denna tid är präglade för just denne myntmästare (Lagerqvist 1968, nr 8–9, 11–15, 19–20). Myntets fransida är också tidigare känd men hittills endast tillsammans med en åtsida med Anunds namn, som framgår av åtsidans inskrift + ANVNDREXA. Samma åtsidesstamp har också använts för ett annat Sigtuna-mynt (fig. 3) i en estniskt privatsamling (Leimus 1980, nr 22). Fransidan på det myntet var

emellertid präglad med en stamp som dittills bara hade varit känd från mynt med Knuts namn (Lagerqvist 1968, nr 19; LL 16).

*

Inom ett decennium har följaktligen två nya varianter tillkommit till Anunds Sigtunamyntning från estniska fynd och båda präglade vid ungefär samma tid, eftersom de har stampidentiska åtsidor. Eftersom den anglosaxiska Short Cross-typen, som tjänat som förebild, präglades ca 1029–1035, måste dessa två mynt ha präglats efter ca 1029.

SNT har
fortfarande låga annonspriser
Utnyttja det!

Nr 20

Fig. 2. Anund Jakob-mynt av myntmästaren Thormoth i Sigtuna. Skala 2:1.

Tyskland

Niederlothringen

Västniederlothringska området

Huy

1. Kung/kejsar Heinrich II
1002–1024. Dbg 226 1,12 g

Kölnområdet

Köln

2. Kejsar Otto III
996–1002. Häv. 73 1,30 g
Remagen
3. Mynterre? Dbg 431 1,36 g

Utrechtområdet

Utrecht

4. Biskop Bernold
1027–1054. Dbg 544 0,84 g
Myntort? (Tiel eller Zaltbommel)
5. Biskop Adalbold?
1010–1027. Hatz 1968, G780,88 g

Sachsen

Westfalen

Soest?

6. Kejsar Konrad II
(1027–1039). Dbg 742;
jfr Ilisch 1981, 149ff 1,16 g
Minden
7. B.Sigebert 1022–1036.
Stange 8; Ilisch 1977, 39 1,45 g

Niedersachsen

Myntort?

8. Otto-Adelheid-Pfennig.
Hatz 1961, VIc, var 1,25 g
9. - V12c8 1,02 g

Franken

Würzburg

10. Mynterre? Dbg 859,
Kellner 1974, 29 0,69 g
Worms
11. Kejsar Heinrich II
1046–1056. Dbg 847 1,04 g
Obestämd
12. Mynterre? 0,83 g

England

Æthelræd II 978–1016

Last Small Cross

13. Salisbury, Sæman, Hd- 1,51 g

Cnut 1016–1035

Pointed Helmet

14. Lincoln, Aslac. Hd 1506 1,03 g

15. London, Theodred.

Hd 2730

- 1,06 g

Short Cross

16. London, Brihtwine. Hd- 1,03 g

Harold I 1035–1040

Fleur-de-Lys

17. London, Brungar. Hd 544 1,13 g

Skandinavien

Efterprägling av Æthelræd II

Long Cross

18. "Dæwig". Frånsidans
inskrift helt förvirrad 1,70 g

Danmark

Knut 1018–1035

19. Viborg. Hbg 51 0,89

Sverige

Anund Jakob 1022–1050

20. Sigtuna, Thormoth. Åts.
som Leimus 1980, nr 22;
fråns. som LL 12 1,60 g

Fig. 3. Mynt från Anund Jakob i en estnisk privatsamling.

Litteratur

Blunt & Lyon 1990: C.E. Blunt & C.S.S. Lyon, Some notes on the mints of Wilton and Salisbury. *Studies in late Anglo-Saxon coinage. In memory of Bror Emil Hildebrand. Numismatiska Meddelanden XXXV.* Stockholm 1990, s. 27–34.

Dbg: H. Dannenberg, *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit I–IV.* Berlin 1876–1905.

Häv.: W., Hävernich, *Die Münzen von Köln I.* Köln 1936.

Hatz 1961: V. Hatz, Zur Frage der Otto-Adelheid-Pfennige. *Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis I.* Stockholm 1961, s. 105–144.

Hatz 1968: G. Hatz, Tieler Denare des 11. Jahrhunderts in den schwedischen Funden. *Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis II.* Stockholm 1969, s. 95–190.

Hbg: P. Hauberg, *Myntförhold og udmyntninger i Danmark indtil 1146.* Köpenhamn 1900.

Hd: B.E. Hildebrand, *Anglo-sachsiska mynt i Svenska Kongliga Myntkabinetet funna i Sveriges jord.* Stockholm 1881.

Ilisch 1977: P. Ilisch, Die Anfänge der Münzprägung in Minden. *Zwischen Dom und Rathaus. Beiträge zur Kunst- und Kulturgeschichte der Stadt Minden.* Minden 1977, s. 37–59.

Ilisch 1981: — Eine gruppe niederlothringerischer Pfennige Heinrichs II. und Konrad II. *Lagam. Festschrift für Peter Berghaus zum 60. Geburtstag am 20. November 1979.* Münster 1981, s. 149–165.

Jonsson & van der Meer 1990: K. Jonsson & G. van der Meer, Mints and moneyers c. 973–1066. *Studies in late Anglo-Saxon coinage. In memory of Bror Emil Hildebrand. Numismatiska Meddelanden XXXV.* Stockholm 1990, s. 49–136.

Kellner 1974: H.-J. Kellner, Die frühmittelalterliche Münzprägung in Würzburg. *Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte 24.* München 1974, s. 109–170.

Lagerqvist 1968: L.O Lagerqvist, The coinage at Sigtuna in the names of Anund Jakob, Cnut the Great and Harthacnut. *Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis II.* Stockholm 1969, s. 383–413.

LL: L.O Lagerqvist, *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt (ca 1140–1565).* Stockholm 1970.

Molvögin 1993: A. Molvögin, Die letzte Welle des westeuropäischen Münzsilber der späten Wikingerzeit in Estland (1100–1152). *Fernhandel und Geldwirtschaft. Beiträge zum deutschen Münzwesen in ottonischer und salischer Zeit.* (red. B. Kluge.) Sigmaringen 1993.

(Översatt av Kenneth Jonsson) □

Tvätterskor på aktiebrev

Av Eva Wiséhn

Många av aktiebrevet från början av 1800-talet hade vackra och fantasifulla kompositioner. Detta var viktigt för att locka spekulanter att satsa pengar i nya bolag. De ger också genom sina vinjetter klar information om företaget. Aktiebrevet från tvättrinrättningen i Clichy la Garenne utgör nog ett praktexempel på detta (fig. 1).

Clichy la Garenne ligger vid Seine nordväst om Paris. Här framställde man vid 1900-talets början kemikalier, kautschukvaror och tarmsträngar. På platsen hade man ytterligare en icke obetydlig näringskälla – nämligen linnenvävt! Alltså en näring som fortfarande var livaktig sedan tvättrinrättningens grundande 1823.

Att tvätta var ett tungt och slitsamt arbete men också en konst. Linnenvävt och senare bomullstvätt var indelad i flera olika moment. Det var viktigt att man först blötlade tvätten i minst ett halvt dygn, helst längre, i kallt vatten. Därefter vreds den ur för hand och tvättades i ljummet vatten med tvättmedel. Ofta användes pottaska eller såpa. Så sköljdes tvätten återigen för att kokas eller bykas i stora byckar. Tvätten skulle ösas med varm lut för att bli riktigt vit. Därefter sköljdes tvätten en eller ett par gånger, vreds ur för hand och hängdes upp till tork. Eftersom torkning skedde i det fria "hängde" torktiden på väderleken.

Aktiebrevets små rambilder visar tvättningsens alla moment. Överst på

brevet, störst och centralt i ramens bildsvit, är naturligtvis bilden av själva tvättrinrättningen (fig. 2). En antikerad byggnad med pelare vid ingången. Innanför skymtar man en stor bassäng med en fontän. Bilden är omgiven av havets och vattnets symboler.

I bilderna visas en liten natt tvätterska klädd i en enkel klänning med empiremidja samt en del lustiga detaljer som t ex att tvätterskan måste stå på en stol för att inte skrynkla det fina plagget som hon tvättar i rykande hett vatten i en tvättbalja av antikt snitt (fig. 3). För att tvätten sedan ska kunna hänga slätt och inte smutas från marken är hon tvungen att stå på en sten för att nå upp till klädstrecket och på en pall för att ta ner den igen (fig. 4).

Fig. 1. Aktie utställd på 5000 francs för tvättrinrättningen i Clichy la Garenne.

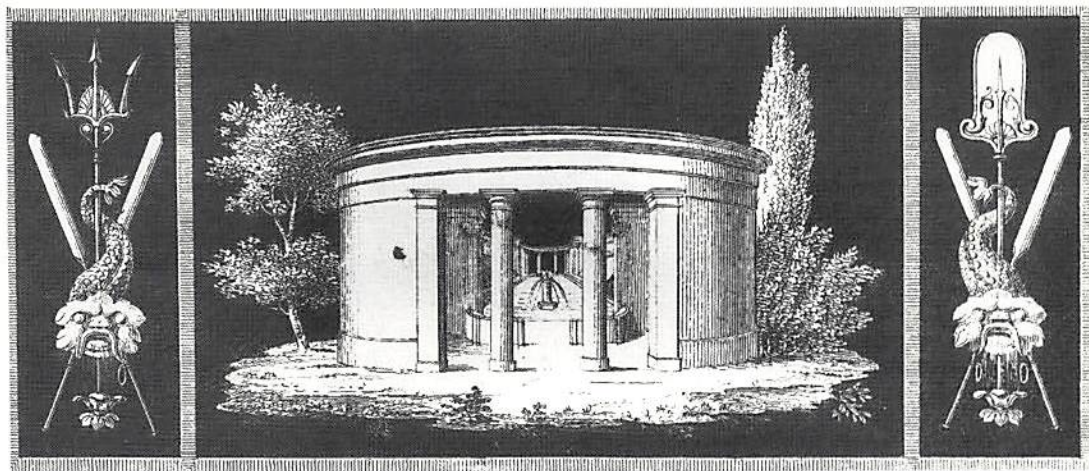

Fig. 2. Tvätträttningen utgörs av en antikiserad byggnad med pelare vid ingången.

Många svenska talesätt har myntats med syftning till torkningen och de söta tvätterskorna. Man ansåg t ex att det var bra om det fanns en flicka med karlytcke med vid byket, för då skulle det bli fint torkväder.

Bilden av den trötta, överlastade hästen som ska bära hem den urskölda tunga tvätten från floden (fig. 5) och de glada tvätterskorna som dansar efter ett hårt slit (fig. 6) visar två skilda stämningar. I bilden med hästen är man fortfarande mitt inne i arbetet med tvätten och hästen speglar genom sitt hängande huvud och den breda bakbenställningen att allt inte är en dans på rosor. Bilden med dansen visar däremot en glad och förnöjd stäm-

ning. Här dansar tre par en ringdans med hög handfattning till tonerna från en ensam fiolspelman. Efter revolutionen i Frankrike förändrades inställningen till dansen. Från att ha varit danskonst blev det istället ett folkligt nöje och man avbildade gärna de lite häftigare rörelserna, vilket ansågs mycket stötande. I den avbildade dansscenen finns dock mycket av grace kvar. Långbordet är dukat med glas och vinkaraffer, bilden utstrålar glädje och lättnad.

På den svenska landsbygden gav ösningen och bykningen ofta upphov till kalas. Bykkaret rymde ofta minst 500 liter vatten som skulle värmas till dess att bykkarets vägg var brännheta.

Proceduren tog ganska lång tid och man fick avlösa varandra i sysslan att hålla elden vid liv och att ösa. Därefter krävdes många händer, framförallt unga, vid karet. Traktering hörde till och tvätterskorna bjöds på mycket gott att äta och dricka och under väntetiden ställde man till med dans. Kanske fanns en liknande tradition i Frankrike.

För att slutligen förhöja känslan av renhet och effektivitet är en fontän med rinnande vatten avbildad i brevs fyra hörn. I Sverige var det vanligt att man tvättade två eller tre gånger om året. Fina familjer skulle inte behöva tvätta mer än två gånger, linneförrådet

Fig. 3. För att inte skrynkla den fina långa klänningen måste tvätterskan stå på en stol.

Fig. 4. För att åter ta ner den torkade tvätten måste också en pall användas.

Fig. 5. Den överlastade trötta hästen väntar tålmodigt på det sista av den urvridna tvätten.

skulle räcka minst ett halvår i taget. Möjligen tvättade man oftare i Clichy la Garenne år 1824. Närheten till floden Seine och dess vatten var en förutsättning och kanske gav tvättnrättningen grunden till kemikaliefabrikerna i staden.

Aktien i Lavoir de Clichy la Garenne är utskriven på 5000 francs i Paris den 12 januari 1824. Brevet är försett med två vitstämplor. Vanligtvis är konstnärerna bakom aktiebrevens utformning anonyma, men i detta fall finns ett namn. Längst ned i det vänstra hörnet finns texten Schmit inv. et del. 1823.

Bilderna är utförda av dekorations- och arkitekturtecknaren samt facktidningsställaren Jean Philippe Schmit, född i Paris 1790. Texten är utformad av en A. Vanhymbeek och brevet är tryckt hos G Engelman. □

Fig. 6. Under bykningen eller kanske efter tvättningen har man kalas och kan ta sig en svängom.

Litteratur:

Hazelius-Berg, G: Tvätt. *Fataburen* 1970 s. 115-130.

Olsson, M.: Tvätt före maskinerna. *Fataburen* 1967 s. 153-160.

Rapp, B.: Musik och dans i 1800-talets konst. *Folk-Musik-Dans i nordisk konst. Katalog Liljevalchs*, Stockholm 1990.

Thieme, U. och Becker, F.: *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler*. Leipzig 1936.

MEDALJNYTT

Ny medalj från SNF

I raden över framstående numismatiker har SNF beslutat utge en medalj över fornforskaren, urkundsutgivaren, riksantikvarien m m Johan Gustaf Liljegren (1791-1837). I egenskap av riksantikvarie (1826) ansvarade Liljegren för myntkabinettet och blev senare även chef för Riksbankens myntkabinettet. Det var under Liljegrens tid vid myntkabinettet som Bror Emil Hildebrand fick en fastare knytning till verksamheten där. Bland Liljegrens vetenskapliga arbeten märks främst hans avhandling "Runlära" (1832) samt "Runrökter" (1833). Liljegrens numismatiska arbeten är få. Viktig än idag är "Strödda anteckningar om fynd i svensk jord med en dertill hörande förteckning." KVHAA:s handlingar 13, Stockholm 1830.

SNFs medalj över Liljegren är modellerad av Elisabeth Ekstrand-Nurmi och visar på åtsidan Liljegrens framåtvända bröstbild i akademisk frack. Frånsidan visar del av L:s gravvård med runinskrift samt SNFs emblem. Gravvården, som finns på Maria kyrkogård i Stockholm, har ej gått att identifiera men enligt uppgift fanns på stenen följande text med runskrift: "thy mond det goda omförmäladt varda så länge stenen varar och runodragen". Del av denna text har konstnären återgett på medaljen. Liljegrens favoritrunsten, den så kallade Nöbbele-stenen, finns fortfarande kvar till beskådan i Nöbbele i Östra Torås socken i Småland. Inskriften på denna sten är delvis återgiven på Liljegrens egen gravvård.

UN

Johan Gustaf Liljegren.
Foto Gabriel Hildebrand, RIKF.

Medaljen över Liljegren kan beställas hos SNF genom att till föreningens postgirokonto 15 00 07-3 inbetala 425:– senast 15 juni 1993. Medaljen gjuts under sommaren endast i brons hos firma Beani e Caccia i Pietrasanta, Italien, och kommer att till de som beställt överlämnas i september från kansliet. För dem som vill ha medaljen per post tillkommer 50:–. Konstnärsvodet är bekostat med medel från C. W. Burmesters medaljfond.

En fortsättning på Liljegrens fyndförteckning

”År 1547 den 15 Juni omtalas i K. Gustaf I:s Bref gammalt på Åland funnet främmande Mynt, och yttras deri vidare, att det vore önskeligt om mera kunde uppfinnas och bekommas.”

Så inleds riksantikvarie Johan Gustaf Liljegrens ”Förteckning öfver Fynd i Svensk Jord” som utgavs i VHAA:s Handlingar 13 och utkom i Stockholm 1830. Denna förteckning, som har med alla typer av fornfynd, nämner sammanlagt 705 fynd. Förteckningen avslutas sålunda: ”1829 hittades på Långholmen vid Stockholm, 66 silfvermynt, mest Tyska från Ottonernas tidevarf, Anglo-Sachsiska m.fl.”

Liljegrens förteckning inleds av en historiskt intressant diskussion om fynden och deras betydelse. Därefter kommer den långa listan på fynd som följer fyndåren. Något register finns inte, vilket innebär att man i sökande

måste läsa igenom allt. Förtjänsten ligger i att läsaren får en helhetsbild som är rikstäckande (vari även ingår finska fynd fram till år 1809). En del fynd finns endast omnämnda i Liljegrens förteckning. Manuskriptet till detta arbetet finns i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA) i Stockholm. Detta manuskript är tämligen svåräst p g a alla rättelser och tillägg. Troligen ger det inte så mycket mer än vad som redan står i den tryckta förteckningen; däremot finns en handling i arkivet som ger oss en komplettering till det tryckta. Bland B.E. Hildebrands och C.J. Thomsens korrespondens finns nämligen ett handskrivet manuskript som bär titeln: ”Fynd upptagne ur Svensk jord åren 1828–1831, antecknade af Joh. G. Liljegren Sv. Riksantikvarie, Professor.” Möjligen rör det sig om början till ett manuskript som skulle ha tryckts i Vitterhetsakademins serie Handlingar. Nedan förteck-

nas nu de uppgifter som har ett numismatiskt intresse.

Märkligt nog finns inget fynd medtaget från vare sig 1828 eller 1831. Kanske har något av fynden under år 1830 egentligen hittats följande år. Trots att Liljegren levde ända till 1837 har han inte fortsatt på den inslagna vägen. Vi vet att han var pressad av arbete inom många områden och tid saknades nog för det mesta. Trettio år senare skulle Octavia Carlen göra något liknande i sin bok ”Gotland och dess fornminnen”, tryckt i Stockholm 1862. Denna bok avslutas nämligen med ett kapitel som kallas ”Skatter eller jordfynd på Gotland”. Även hennes lista går årtalsvis och börjar med fynd hittade år 1675 och slutar med ett större myntfynd från Fardume träsk, fyndår 1844. Trots de ofta begränsade uppgifterna är dessa äldre skrifter mycket intressanta.

1829

– Wid Kalf i Westergöthland blefvo i en sandbacke uppräfnade några i en skinnpung nedlagde *Danska mynt* ifrån borgare krigens period. Några deraf lära kommit till K: Academiens samling i Lund.

1830

– Wid Sjön Wetteren Brewiks socken i Westergöthland fanns ett *Angelsachsiskt*, K. Æthelreds mynt, hvarmed följde ett K. Erik XIV^s och ett K. Johan III^s Svenska mynt. Inlöstes (Inv. nr 554).

– Å en liten holme i Näsirken invid Granfjärden i Mälaren upptogos 37 K. Carl XI^s och XII^s Svenska mynt.

– Wid Borup i Hyby socken Bara härad i Skåne upplöjdes i en åker *en liten lerkruka* full med *gammalt silfvermynt* som straxt förskingrades. Något öfver 100 återsamlade stycken bestodo af Angelsachsiska, Danska och Tyska mynt. Af de Angelsachsiska voro blott 4 Ethelreds, de fleste slagne och präglade under K: Knut, Harda Knut, Harald Harefot och Sven Estridson, af K. Magnus den Godes blott 7. De Tyska

voru många, mest utnötta, alla från II seklet slagna i Cöln, Dewenter, Magdeburg, Mayntz, Metz, Speyer, Strassburg och Würtzburg.

– I Malmö skall vid reparation af ett gammalt hus, som förut varit kloster hafva i väggen funnits inmurad en kruka med en betydlig mängd penningar, hvilka dock icke kommit vetenskapen till någon nytta. Sådant är ock förhållandet med

– ett vid Ystad under gräfning af grundwalen till ett hus träffadt fynd af Silfwer.

– Wid Nöbbelöf, nära Lund i Skåne hittades en mängd K. Carl XI^s smärre silfvermynt.

– Wid nedrifningen af Hestra gamla kyrka i Småland funnos II Danska och ett Mecklenburgiskt mynt från slutet af 1300-talet. Inlöstes (Inv. nr 572).

– I Herrestads kyrkogård i Skåne uppräfdes några Silfvermynt slagne under Mecklenburgiska och Pommerska Hertigar, samt i Wismar, Stralsund, Lybeck m.m. i slutet af 1500- och början av 1600-talet.

– Vid Ockis gård, Öjja socken på Gottland å en åker träffades vid dik-

ning invid en liten grå sten ett qvarter nedom jorden några nötta stycken af *Cufiska mynt* och en i flere bugter böjd silfverten. Inlöstes (Inv. nr 567).

– Wid Skådene, Håby socken i Bohuslän på det ställe i trädgården, hvarest manbyggnaden fordom stått, upptoges 898 inom en förmultnad lerkruka befintliga *silfvermynt*, Svenskt från år 1663–1676 utan några få Danska småmynt och en Holländsk Riksdaler (Inv. nr 575).

– I Skara domkyrka äro den 1 Aug. vid rengöringen af nedre hvalfvat, efter nedtagningen af den förfallna påbyggnaden öfver dess Norra Chor, ur kalkgruset upptagne omkring 1420 *gamla Swenska Silfvermynt*, bestående endast af hela och halva örtugar, hvaribland de äldste äro Kon. Eriks af Pommern och träffas af nästan alla efterföljande Regenters mynt, till och med K. Gustaf I^s, samt I malmömynt och ett Danskt af otydlig prägel, hvarjemte funnos sex vid någon vådels (?) (troligen år 1566) *nedsmälte silfverstycken* 92 lods wigt. Anmäld till Kongl. Maj^t (Inv. nr 597).

Ian Wiséhn

1.

2.

Medaljer och märken från Stockholmsutställningen 1930

Av Ulf Nordlind och Ian Wiséhn

Stockholmsutställningen 1930 (16 maj–30 september) kom till på Svenska slöjdföreningens initiativ. Man ville visa hur konstnärer, konsthantverkare och arkitekter kunde skapa vackra och praktiska vardagsmiljöer. Gunnar Asplund var utställningsarkitekt. Hans radikalt enkla utställningshallar och hans spel med ljus och rymd var funktionalismens första stora manifestation i Sverige.

Utställningen, som byggdes upp vid Djurgårdsbrunnsviken, måste betraktas som ett av funktionalismens viktigaste experiment. Genom sin enhetlighet och sin tillspetsade ideologiska klarhet kom utställningen att betyda mycket för arkitektursituationen i hela Skandinavien och naturligtvis främst i Sverige. Förmodligen har ingen an-

nan utställning varken förr eller senare haft en sådan omedelbar verkan på inställningen till byggnadsfrågor och den konstindustriella debatten i den egna nationen.

Utställningens symbol var ett vingpar som krönte den centralt placerade reklammasten. Detta vingpar återfinns även på en del av de medaljer och märken som tillkom i samband med utställningen. I denna artikel presenteras de flesta kända medaljerna och nålmärkena som framställdes.

1. Medalj av Anders Thorvald (1901–1977), präglad hos Sporrong & Co., Stockholm.

1 a. 56 mm i silver. Kostade på utställningen 17 kr 50 öre.

1 b. 56 mm i brons. Kostade på utställningen 5 kr.

1 c. 45 mm i silver. Kostade på utställningen 10 kr.

1 d. 45 mm i brons. Kostade på utställningen 3 kr.

Medaljens åtsida visar utställningens symbol – ett stiliserat vingpar som närmast anknyter till fornegyptisk formvärld. Till vänster om denna symbol årtalet 1930; till höger tre kronor och nederst texten: STOCKHOLMS-/UTSTÄLLNINGEN.

Frånsidan visar utställningsområdet vid Djurgårdsbrunnsviken. Omskrift: KONSTHANTVERK. KONSTINDUSTRI. HEMSLÖJD.

2. Medalj av Axel Wallenberg (1898–), präglad hos Sporrong & Co., Stockholm.

2 a. 56 mm i silver. Kostade på utställningen 17 kr 50 öre.

3.

- 2 b. 56 mm i brons. Kostade på utställningen 5 kr.
- 2 c. 45 mm i silver. Kostade på utställningen 10 kr.
- 2 d. 45 mm i brons. Kostade på utställningen 3 kr.
- 2 e. På utställningsområdet präglades även tennmedaljer i 45 mm.

Medaljens åtsida visar utställningens symbol – ett stiliserat vingpar – och texten STOCKHOLMSUTSTÄLLNINGEN samt årtalet 1930. Frånsidan visar en Merkuriusgestalt, som håller en merkuriusstav i ena handen, en urna i den andra. Till höger om mansfiguren finns utställningens symbol överst på en pelare. Frånsidans inskrift lyder: HEMSLÖJD. KONSTINDUSTRI. KONSTHANTVERK. Denna text anger också vilken sektion av utställningen som denna medalj ägnats.

Jfr L. O. Lagerqvist, Axel Wallenbergs medaljer. Stockholm 1978, s. 31.

4.

- 3 e. 45 mm i silver. Kostade på utställningen 10 kr.
- 3 f. 45 mm i brons. Kostade på utställningen 3 kr.
- 3 g. 40 mm i silver. Kostade på utställningen 10 kr.
- 3 h. 40 mm i brons. Kostade på utställningen 3 kr.

Denna medalj förekommer även i brakteatprägling. Åtsidan visar 1500-talets Stockholm ur fågelperspektiv. Överst finns texten: STOCKHOLM 1530.

Frånsidan visar Stockholm och utställningsområdet från luften under modern tid. Överst finns texten: STOCKHOLM 1930.

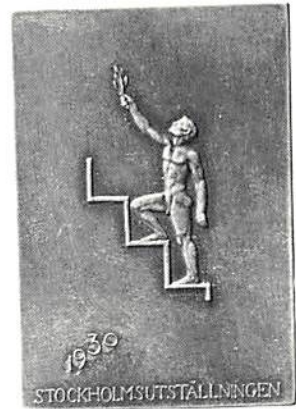
- 3. Medalj av Alfred Ohlson (1866–1940), präglad hos Sporrong & Co., Stockholm.

- 3 a. 70 mm i silver. Kostade på utställningen 25 kr.
- 3 b. 70 mm i brons. Kostade på utställningen 7 kr 50 öre.
- 3 c. 56 mm i silver. Kostade på utställningen 17 kr 50 öre.
- 3 d. 56 mm i brons. Kostade på utställningen 5 kr.

- 4. Medalj av Harald Gelotte (1892–1951), åtsidan, och Alfred Ohlson (1868–1940), frånsidan, präglad hos Sporrong & Co., Stockholm.

- 4 a. 40 mm i silver. Kostade på utställningen 10 kr.
- 4 b. 40 mm i brons. Kostade på utställningen 3 kr.

Medaljens åtsida visar överst utställningssymbolen – det stiliserade

5.

de vingparet – samt därunder texten: DENNA MEDALJ / PRÄGLADES PÅ / STOCKHOLMS- / UTSTÄLLNINGEN 1930 / TILL MINNE AV DESS INVIGNING 19 16 / 5 30.

6.

Medaljens frånsida är densamma som frånsidan nr 3.

Denna medalj präglades i Sporrongs paviljong vid invigningen 16 maj 1930.

5. Plakett av Ivar Johnsson (1885–1970), präglad hos Sporrong & Co., Stockholm.

5 a. 53 x 36 mm, ensidig, silver.

5 b. 53 x 36 mm, ensidig, brons.

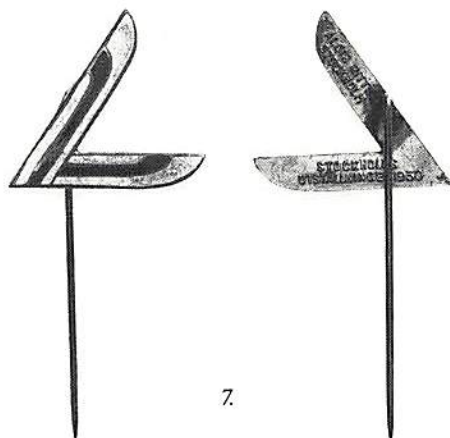
Plaketten visar en naken mansfigur gående uppför en trappa, höger arm lyft i segergest. I handen håller han en lagerkvist. Nederst finns texten: STOCKHOLMSUTSTÄLLNINGEN. Till vänster över texten årtalet 1930 placerat i tidstypisk formation.

6. Lyckojetong av okänd konstnär och tillverkare, vitmetall, 21 mm, ensidig. Överst på jetongen finns en ögla med vidhängande kedja och hästsko (på denna finns ordet PATENT inslaget).

Jetongen visar i mitten det stiliserade vingparet och därunder årtalet 1930 i tidstypisk stil. Omskrift i halvcirkel: STOCKHOLMSUTSTÄLLNINGEN.

7. Nålmärke visande utställningens symbol – det stiliserade vingparet – med färgerna gult (kanterna), svart (innerst) och guld (mellan det svarta och det gula). Nålen är av mässing. På nålens frånsida finns texten: ALOIS RITTER / STOCKHOLM samt STOCKHOLMS/UTSTÄLLNINGEN 1930.

Tillverkaren Alois Ritter hade en ateljé för emalj arbeten vid Fle-

7.

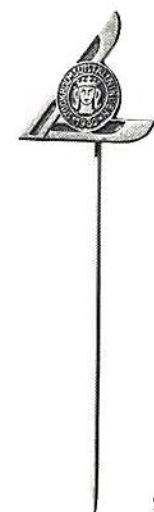
minggatan 1 i Stockholm. Enligt en annons som fanns införd i dagstidningarna var märkesbeställningen till Stockholmsutställningen 1930 den största som dittills utförts i Sverige på så kort tid. Man tillverkade ca 100 000 emaljmärken under första halvåret 1930. Firman Alois Ritter tillverkade även Barnens Dagsmärken, firmamärken m m. Den köptes senare av Metallfabriksaktiebolaget C. C. Sporrong & Co.

8. Nålmärke visande utställningens symbol – det stiliserade vingparet –, silver och förgyllt silver, tillverkat hos Alois Ritter 1930.

9. Nålmärke av silver visande utställningens symbol – det stiliserade vingparet (finns även utan vingparet i silver). Liggande på vingparet en rund platta visande i mitten Stockholms skyddshelgon, S:t Erik, samt omskriften: STOCKHOLMSUTSTÄLLNINGEN 1930. Nålmärket tillverkat hos Alois Ritter 1930.

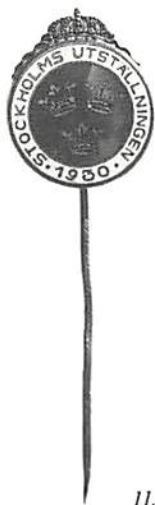
8.

9.

10.

11.

12.

13.

10. Nälmärke av mässing visande utställningens symbol – det stilerade vingparet. Liggande på vingparet en rund platta visande i mitten Stockholms skyddshelgon S:t Erik samt omskriften: STOCKHOLMSUTSTÄLLNINGEN 1930. Nälmärket, som är tillverkat hos Alois Ritter 1930, är dekorerat med emalj i svart, ljusblått och vitt.

11. Nälmärke i form av krönt rund platta visande i mittpartiet Sveriges nationella symbol – de tre kronorna (bottenfärg i mörkblå emalj). Omskrift: STOCKHOLMS UTSTÄLLNINGEN 1930 (på bottenfärg i vit emalj). Okänd tillverkare.

12. Nälmärke i form av guldfärgad rund platta av mässing. I mittpartiet Stockholms vapen med S:t Erik nedanför en murkrona. Till vänster om denna ett krönt V (drottning Viktoria, som avlidit 4.4.1930) med en innanförliggande vasakärve. Nederst på ett textband: STOCKHOLM 1930. Nälmärket tillverkat hos Sporrong & Co., Stockholm.

13. Funktionärsmärke (?) med spänne på framsidan, mässing, 45 mm, brakteatpräglad. Märket visar utställningens symbol – det stilerade vingparet – med året 1930 mellan vingarna. Omskrift: STOCKHOLMSUTSTÄLLNINGEN. Inslaget på märket: 47. Okänd tillverkare.

Vykort visande Festplatsen med Huvudrestauranten. I bakgrunden syns den stora reklampelaren. På denna plats finns idag Statens Sjöhistoriska museum.
Reprofoto: Kungliga Biblioteket.

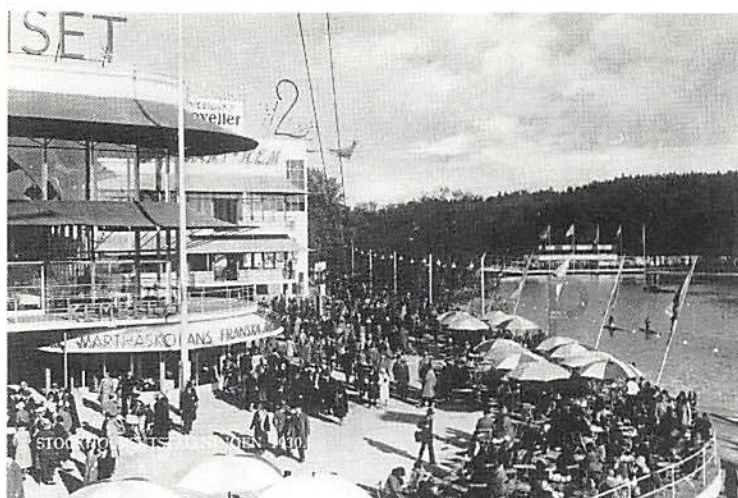
Förutom ovan nämnda märken finns bl a ett nälmärke som liknar nr 9–10, men med kvadratisk platta och ljusblå emaljfärg, ca 20 x 20 mm. På baksidan finns ett spänne. Detta märke användes troligen av domare eller jury.

I en Stockholmstidning omnämndes utställningsmedaljerna på följande sätt:

”Som minne över Stockholmsutställningen ha präglats tre medaljer, vilka säljas på

utställningen. Dessa minnesmedaljer äro, i motsats till vissa andra utställningssouvenirer, rent svenska. Präglingen av medaljerna äger delvis rum på själva utställningen i Sporrongs paviljong vid Parkrestaurangen.”

Om Alfred Ohlsons medalj meddelar tidningen att ”den präglades på själva utställningen och inför allmänhetens ögon. Denna prägling ägde rum i Sporrong & Co:s paviljong. I denna, som är belägen vid Parkrestaurangen, visas även gravering

Vykort visande en sektion av Stockholmsutställningen 1930. Vid en utomhusservering sitter lediga stockholmare med utsikt över Djurgårdsbrunnsviken. I det närmaste huset finns Huvudrestauranten och Märthaskolans Franska Avdelning.
Reprofoto: Kungliga Biblioteket.

Svenska innehavare av unionstidens norska belöningsmedaljer (2)

C. "Til Belønning"

(H. M. Kong Oscar II. s Belønnings-Medaille, O. II. M). Instiftad vid kröningen i Trondhjem 1873 i guld (34 x 27 mm) med konungens namnchiffer på åtsidan och kunglig krona (Areen 1938, s. 103-4 och 142 not 171; Støren-Holst 1937, s. 30). Den utdelades till belønning för förtjänster om det kungliga huset, konst, vetenskap och litteratur osv. inalles 23 gånger, varav till 16 norska medborgare samt vardera en dansk och en fransk, ävensom till följande fem svenskar (NNUM nr 10/1950:190-3).

1882 - af Wirsén, Carl David (1842-1912), adelsman vid faderns död 69, fil dr, fd. lektor, fd. docent, en av de aderton 79, RNO 81; Svenska akademiens ständige sekreterare 84, Kmstk NO 00 (KNO1kl 86), RCXIII:s0 87, KSPiCO1kl 82, HedLHA 00, LVA 05, LVVS 77.

1884 - Nyblom, Carl Rupert (1832-1907), fil dr (jubeldr 07), professor i estetik samt litteratur- och konsthistoria vid universitetet i Uppsala, en av de aderton i Svenska akademien 79, KNO1kl 95 (RNO 76, KNO2kl 93), RDDO 79, OffFrdel'lp, HedLFRKA 81, LMA 84, LVVS 66, LHVS (89) 96.

Fortsättning
från SNT 8:1992

-Zettervall, Helgo Nikolaus (1831-1907), kungl. arkitekt, överintendent och chef för kungl överintendentsämbetet, fd. viceprofessor vid kungl konstakademien, KNO1kl 87 (RNO 82), RVO 76, KNS:1001kl 90, RDDO 72, HedLHA 84, LVA 97, LFRKA 71.

1885 - Kristina Nilsson (-Rouzaud), 1887 gift 2:o grevinnan de Casa Miranda (1843-1921), operasångerska, österrikisk k.k. hovkammarsångerska 77, kejs rysk kammarsångerska 78, GMismmbr 76 (?), Kon:s GM8m kedja (om halsen) 11, StkSpBarmh0 84 (?), SachsFKkov, RyskMvok 78, LMA 69 - NBGMmbr.

1889 - Ivar Christian Hallström (1826-1901), H. M. Konungens bibliotekarie, tonsättare, kanslist vid KMO 65-73, professors namn, heder och värdighet 83./OII:sJmt 97, KV01kl 96, KNO2kl 94 (RNO 73), GMleta 64, OffRumSO, RFRHL, RWaldFO2kl, LMA 61 (AssocMA 53), LVVS 81.

Efter unionstiden saknar Norge en exklusiv medalj för konstnärliga och liknande förtjänster motsvarande Lit-

av stansar i en reduceringsmaskin, som kommer att arbeta dag och natt under hela utställningen.

Dessutom kan den numismatiskt och konstindustriellt intresserade allmänheten få tillfälle att studera gravering och präglning av medaljen från det första embryot - skissen - genom alla de olika stadierna till den färdiga medaljen".

Vi vet inget om hur populära medaljerna var eller hur många som såldes. Nälmärkena var dock så billiga att de flesta gick åt. Tyvärr fick inte Stockholmsutställningen någon direkt efterföljare i Sverige, men effekterna var stora och minnet av denna sommarfest år 1930 lever kvar hos många äldre stockholmare.

Samtliga medaljer och nälmärken är avbildade i skala 1:1. Foto: Fritz Engström, KMK, Gabriel Hildebrand, RIK-f och Bengt A. Lundberg, RIK-f. □

teris et artibus och den danska Ingenio et arti samt de under 1900-talet tillkomna Pro Finlandia- och Prins Eugen-medaljerna. Medaljen torde således förtjäna ett återupplivande (jfr NNUM 10/1950, s 190-1).

D. "Belønning for fortjenstlig virksomhed"

(H. M. Kong Oscar II. s Medaille til Belønning for fortjenstlig Virksomhet, Med. f. fortj. V., även kallad "Kong Oscar II's fortjenstmedaille", se Støren-Holst, s. 31). Instiftad vid kungaparets silverbröllop 1882 i guld och silver (42 mm) med konungens namnchiffer på åtsidan och kunglig krona. Erhöll 1888 konungens bild på åtsidan (29 mm) och utvidgades samma år till att tjäna som belønning även för norskt hantverk och industri med en därtill svarande omskrift på fransidan; de båda versionerna särskiljas ej i statskalenderns namnlistor (Areen 1938, s. 104-5, har vissa inadvartenser beträffande storleken; Støren-Holst, s. 62-3, nr 34-7, nämner även - såsom nr 36 - en version med fransideinskriften - å sex rader - "Belønning for fremme af Norges fiskerier", eljest ej omnämnd i litteraturen). Sist-

nämnda version "har tre klasser: gull, sølv og bronse. Den udeltes efter instilling av en komité som bestod av formannen i Den norske Håndverks- og Industriforening samt tre medlemmer valgt av denne forenings styre og representantskap. - 1. og 2. klasse må bare utdeles for fremragende fortjeneste av norsk håndverk og industri, og slik at ingen kan få 1. klasse som ikke har fått 2. klasse. 3. klasse utdeles til verksmestre og formenn i industrielle virksomheter samt til håndverkere og industriarbeidere for lang og tro tjeneste. I regelen utdeles årlig kun 1 medalje av 1. klasse, 4 av 2. klasse og 8 av 3. klasse" (*Støren-Holst*, s. 63, nr 35). "Medaillen uddeles ogsaa som Belønnings-Medaille uden Krone og uden Baand; denne Medaillens Anvendelse er ikke optagen i Statskalenderen" (*Norges Statskalender* 1887, s. 271; motsvarande anmärkning även angiven för Lantbruksmedaljen i årgång 1887-1905). Enligt statskalenderns listor (to m årgång 1906, sp. 907-18) utdelades denna förtjänstmedalj inalles i guld till 49 norska och 17 utländska medborgare och i silver till 255 resp. 29 dylika, varav tom 1887 (den större storleken) 9 + 5 i guld och 38 i silver.

1896 - Carl Johan Sandgren (1864-1938), fil kand, arkivassistent (andre arkivarie 99) i utrikesdepartementet; chef för UD:s bibliotek 19, envoyé 21, kammarherre 16, H. M. Konungens handsekreterare 13, tf expeditionsschef i riksmarskalksämberet 31, GV:sJmt 28, KmstkNO 30 (RNO 05), KV02kl 17 (RVO 00) StkDDO 33, KfinIVR01kl, KNS:tt 001kl 17 mm, LSkS 06.

1897 - Carl Filibert Hultgren (1864-1944), kammarskrivare i tullverket, centraldistriktet, Stockholm, RRS:ta03kl, RDDO 97; envoyé 18, KNO1kl 20 (RNO 08), KKV02kl II (RVO 01), StkFinVRO, KDDO1gr 18, mm.

1899 - Even Christian Gjestvang (1853-1932), född i Norge, svensk medborgare 95, persisk generalkonsul i Stockholm 98, verkst. direktör i AB Nykvarns bruk 97 och i E.C. Gjestvangs handels- och fabriks AB 98, RVO 97, RNS:OO1kl 03 mm; KV02kl 28.

- Johan (Janne) Leopold Åkerblom (1846-1909), förste kontrollör vid tullverket, packhusinspektionen i Göteborg, PersLSO3kl, OffPersdel'Ip; tullförvaltare 07

- Samtliga dessa guldmedaljen (NFGM), följande silvermedaljen (NFSM):

Kristina Nilsson
i ordensskrud. Kristina Nilsson hade en lysande samling ordensutmärkelser från alla de länder där hon uppträtt.
Beyron Carlsson, a.a., plansch emot s. 384

1894 - Johan August Jansson (1845-?), tit. hovkvartermästare, hovfurir (78) 99, OII:sJmt 97, RPrKrO4kl.
- E. C. Roos, fhv. livkusk

1897 - C. J. H. Jansson
- J. M. Jonsson
- Edvard Nilsson
- C. H. Ohrling
- J. A. Westerberg, samtliga svenska undersåtar.

1898 - K. K. Linder, sergeant (ev. identitet med Karl Linder, K 3, f. 70, underlöjtnant i armén 21, löjtnant 31, Svm, verifiers ej i rullan).

1903 - Anders Wilhelm Ahlin, livkusk; DBSM 07

1904 - Carl Emil Rudolf Lagerström, fodermarsk vid hovstallet; Kon: sGM8mhb 31, DBSM 07.

År 1908 instiftades i stället för ovanstående *Kongens förtjänstmedalje* - till belöning för förtjänster om konst, vetenskap och näringsliv samt för utmärkt förhållande i offentlig tjänst - med den regerande konungens bild, kunglig krona och ett annat band; den utdelas i silver och i särskilda fall i guld (*Areen*, s. 107-8; *Støren-Holst*, s. 134-5). För Haakon VII:s regeringstid redovisades 1.810 utdelningar av guldmedaljen i statskalendern, dock fränsett de flesta utlänningar, vilka endast redovisades

tom årgång 1919 (5 ex 1910-18) och undantagsvis i årgång 1931 (3 ex 1930) och 1956 (1 ex 1955); beslutsdatum anfördes för dylik tom årgång 1924. Hänvisning betr Oscar II:s olika medaljer skedde to m årgång 1940 (Den Norske Löve redovisades sista gången 1951).

1918 16/8 - Agnes Carolina Albertina Welin, f Hedenström (1849-1928), föreståndarinna för det skandinaviska sjömanshemmet i London ("The Scandinavian Sailors' Temperance Home"). GMmf8 21, DFSM 22.

E. "Til Belønning for det norske landbrug"

(Kong Oscar II:s Medaille til Belønning for det norske Landbrug, Landbrmed). Instiftad vid den allmänna lanbruksutställningen i Kristiania 1877 i guld och silver (33 mm) med konungens bild på åtsidan och kunglig krona (*Areen*, s. 104; *Støren-Holst*, s. 30-1 nr 5-6). Tilldelades i silver 88 normän och i guld sex dylika, däribland den i föregående avsnitt nämnde svenskfödde direktören för Den høiere Landbrugsskole på Ås Frederik August Dahl (1818-1890), 1877, tillika RVO (1kl) 68 (89), GMmf5 52, RNS:t00 (1kl) 64 (90), RDDO 76. Dessutom tilldelades guldmedaljen år 1886 - såsom ende utlänning överhuvudtaget - Carl Gustaf Zetterlund (1840-1892), agronom, föreståndare för kemiska stationen för jordbruket och näringarna (tillika frökontrollanstalten) i Örebro, RVO 80, RRS:ta03kl.

F. Fram-Medaillen

Instiftad ursprungligen vid Framexpeditionens återkomst till Kristiania 1896 i silver (31 mm) med konungens

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 - 18.00
Lördagar 10.00 - 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

bild på åtsidan och kunglig krona samt tilldelad de 13 expeditionsdeltagarna (*Norges statskalender* 1897, sp 757–8; *Areen*, s 103; *Støren-Holst*, s 91 nr 136 och s 133 nr 231). Förnyades 1902 och då tilldelad tio norrmän samt den svenske botanikern fil kand Herman Georg Simmons (1866–1943) – senare fil dr, professor och rektor vid Ultuna lantbruksinstitut, RNO 26 – och danske zoologen cand philos Edvard Bay, båda RNS: 001kl 03. (*Norges statskalender* 1903, sp 855–6.)

Den 1912 instiftade *Sydpolmedaljen* utdelades i 19 exemplar till de enbart norska expeditionsdeltagarna i guld, (*Norges statskalender* 1913, sp 1093–4; *Areen*, s 108; *Støren-Holst*, s 149 nr 383). Av dessa innehade en (F. H. Johansen) FramM I och tre (Sverre Hassel, Adolf Henrik Lindström och K. B. Olsen) FramM II.

G. Kong Oscar II:s Jubilæums-Medaille

(O. II. Jub. Med.) instiftades liksom motsvarande svenska "jubileumsminnestecken" (O II:sJmt) vid 25-årsregeringsjubileet 1897, men endast i en klass, förfylld med röd emalj och purpurrott band (*Areen*, s 105; *Areen-Lewenhaupt*, s 85). Dekorationen utdelades – förutom till konungahusets medlemmar – endast till de tjänstgörande norska hovstaterna och konungens stab, nämligen i 37 (av inalles 49) exemplar, varav åtta tillhörde den gamla dansk-norska adeln (*Norges statskalender* 1898, sp 787–8; Per Thronit, *The Royal commemorative and coronation medals of Scandinavia 1892–1982*, København 1984, s 98–100).

Medan det svenska tecknet även förekom i en "andra klass", finnas inga uppgifter om motsvarande dekoration av "hovbetjänte", dvs anställda vid den norska hovförvaltningen. Ej heller om dessa brukade tilldelas den svenska "hovmedaljen", vartill norsk motsvarighet saknades under unions-tiden (sedan 1906 Kongens erindringsmedalje).

Borgerdådsmedaljen (M. B. D.) hade i sin ursprungliga version 58 kända innehavare, varav tre utlänningar (vardera en engelsk, fransk och nederländsk undersäte). Under unionstiden beräknas 55 norrmän ha fått den ursprungliga versionen till 1843, därefter tio av 1:a klassen och 215 av andra. Därefter erhöles 454 norrmän

silvermedaljen (II st 1906, innan åtsidan 1907 ändrades). Den nämnde dansken Rheinländer belönades år 1861.

Antalet utländska innehavare av Med. f. æ. D. Ikl var 26, varav finländske matrosen Davis Wessman 1896. De utländska innehavarna av Med. f. æ. D. 3kl bör rätts till 534, innebärande att medaljens samtliga klasser utdelades till utlandet 839 gånger eller inalles under unionstiden 1.138 gånger.

Statistiken är framräknad med hjälp av statskalenderns förteckningar. Sedan 1920 sorterar Medaljen för borgerdåd under justitiedepartementet, men dessförinnan under vederbörande statsdepartement (således likartade förhållanden som ännu äro gällande för svenska konselj- och regeringsmedaljer). Beslutsordningen synes dock ofta förbisedd i litteraturen, men är av betydelse med hänsyn till arkivhandlingar avseende framställningar, fördragningslistor och beslutsprotokoll.

I Sveriges statskalender redovisades ordenslängder till S:t Olavs-orden t o m årgång 1876 och i Norges för utländska ordensinnehavare t o m årgång 1925, därefter endast årsförteckningar.

Litteratur:

Ernst E. Areen, *De nordiska ländernas officiella belöningsmedaljer*, Stockholm 1938.

Ernst E. Areen och Sten Lewenhaupt, *Norges riddarordnar, kungliga belöningsmedaljer och hederstecken*, Eskilstuna 1932 (= *De nordiska ländernas riddarordnar*, III, Eskilstuna 1942).

Beyron Carlsson, *Kristina Nilsson grevinnan de Casa Miranda. Minnen och upplevelser*, Stockholm 1921.

Erland Långström och Gustaf Stern, *Göteborgsstudenter*, I, Göteborg 1917.

R. Støren og Hans Holst, *Myntgravør Ivar Thronsdens medaljer, jetonger og merker* (Publikationer fra Universitetets myntkabinett, Nr 3), Oslo 1937.

Förkortningar (öfver allmänt kända ordensförkortningar mm):

DBSM = Den kongelige (danske) Belöningsmedaille i silver

DFSM = D:o Fortjenstmedaille i silver

ism = in sui memoriam

kov = för konst och vetenskap (även ömnt: vok)

Leif Pählsson

Ett minne från bygget av Bogskärs fyr

Sommartid göras ofta med ångbåt utfärder till den på ett enstaka skär långt uti Östersjön uppförda Bogskärs fyr.

Ur: August Ramsay, *Vägvisare i Finland*, Helsingfors 1895.

För sommargäster på besök i Mariehamn på Åland kunde det säkert vara mycket exotiskt att under en solig dag få vistas på ett av Ålands havs mest ensliga platser, men under höststormar och långa vintrar kunde nog platsen te sig väl avlägsen.

Bogskären ligger helt isolerade ut i havet, omkring 50 km söder om Åland. Rent geografiskt hör de också till denna ögrupp. Sedan århundraden hade man ansett det som viktigt att här anlägga en fyr för att på sätt kunna trygga sjöfarten mellan Sverige och Finland, men de tekniska svårigheterna i kombination med penningbrist hade alltid gjort att saken skjutits på framtiden.

Under 1870-talet beslutades det dock att en fyr skulle byggas och man valde som plats Lilla Bogskär. Stora Bogskär ligger fem kilometer österut, men är inte lika farlig för sjöfarten.

Lilla Bogskär höjer sig endast 3,5 meter över havets yta och är mycket svår att se i mörker och dimma. Arbetet att uppföra fyren uppdrogs åt den svenske överfyringenjören G. von Heidenstam, som till sin medhjälpare och arbetschef tog förste arkitekten vid överstyrelsen för allmänna byggnader i Finland, G. V. Wilenius. Arbetet med den nya fyren påbörjades 1880 och bekostades av storfurstendömet Finland. Grunden byggdes av granitblock och därefter restes det vid Ludvigsbjergs verkstad i Stockholm tillverkade fyrtornet av järn. Tornet är 32 meter högt och avdelat i sju våningar. Sommaren 1882 var allt färdigt, men redan 1889 skadades fyren. Överbyggnaden skadades 14 februari av en våldsam sydväststorm, som ända till 18 meters höjd över vattenytan rev upp järnplåten, bräckte stöd och sönder slog den runt fyren löpande balkongen. Man tvingades nu göra stora förstärkningar till höga kostnader.

*Bogskärsmedaljen med sitt originella utförande. Kanske var konstnären Carl Jahn inspirerad av den berömda Svensksundsmedaljen.
Foto: Gunnel Jansson. Skala 1:1.*

Bogskärs fyr i storm. Reprofoto: Fritz Engström.

I Dagens Nyheter 1884 kunde man läsa följande rader:

Ryske kejsaren har genom finska senaten låtit tillställa hvar och en af de nedan nämnde svenske arbetare, hvilka under åren 1880-1883 deltagit i byggnadsarbetet å Bogskärs fyr, en silfvermedalj att i band med de ryska färgerna bäras å bröstet.

Den medalj som Dagens Nyheter nämner har ett mycket speciellt utseende. Den ovala medaljen är infattad i ett ankare och anknyter på så sätt till Svensksundsmedaljens form. På åtsidan finns Finlands vapen med en storfurstlig krona över. Vapnet är omgivet av en bandslinga, öppen ovan till, med texten: BOGSKÄR 1880-1882. Bandslingan och vapenskölden ligger på ett rutformat mönster. Frånsidan visar Bogskärs fyrtorn omgivet av havet och i bakgrunden syns två fartyg. På sidorna finns texten: LUX IN NOCTE (Ljus i natten). Medaljen, som finns i Kungl. Myntkabinetets ägo, har blåvitt band. Enligt artikeln i Dagens Nyheter fick följande svenskar Bogskärsmedaljen: arbetsförmannen A. F. Häger, smeden J. Johansson, stenhuggarna N. Nilsson, A. Nilsson, O. Edling, J. Olsson, S. Söderström, S. Lundblad, J. Svensson och C. Johansson och snickaren C. Rengström och kocken J. Andersson.

Medaljen har graverats av Carl Jahn. Han föddes i Berlin 1844 och avled i Helsingfors 1912. Jahn har gjort många medaljer, bl a en över Adolf Erik Nordenskiöld på beställning av Finska Vetenskaps societeten.

Bogskärsmedaljen har tidigare publicerats av H. J. Boström i *Suomen Muistorahat*, vol II, s. 128-29. I Boström finns även en kortare biografi över gravören Jahn.

Ian Wiséhn

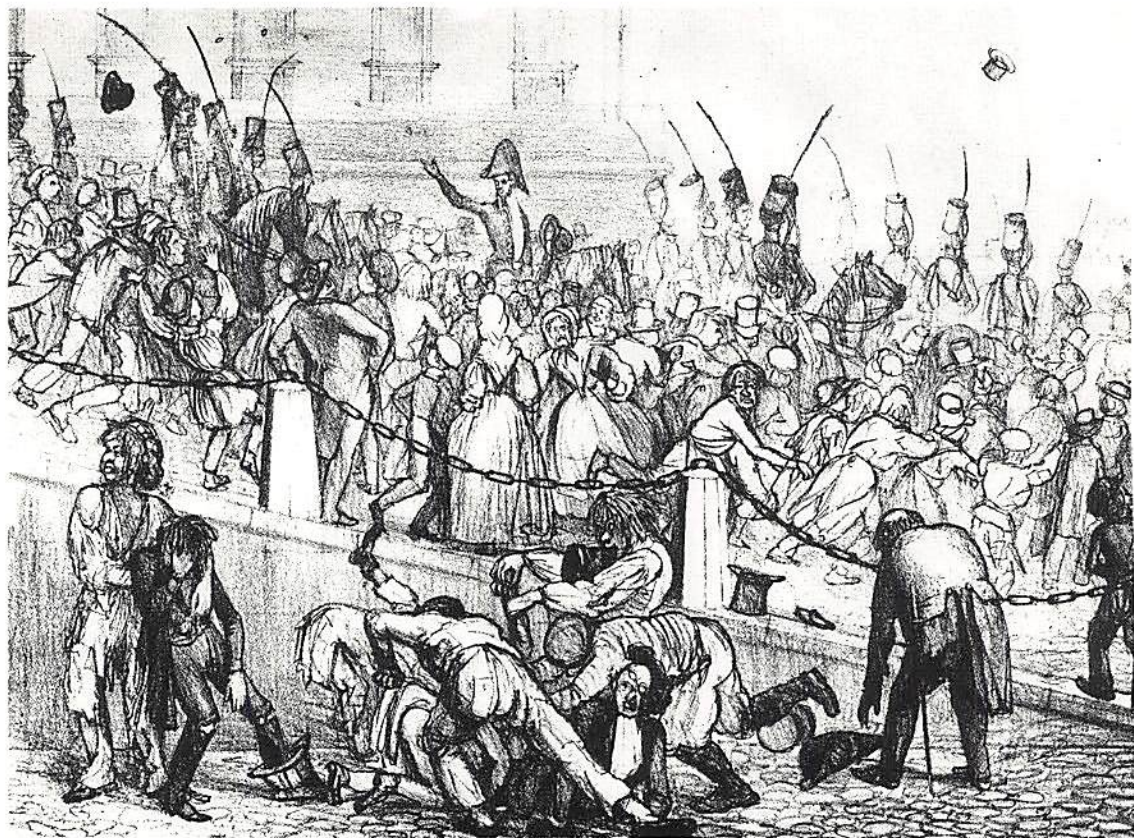
LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

Kalabaliken vid Slottsbacken när kastmynten till Karl XIV Johans begravning utslängdes. Teckning av Ferdinand Tollin.

Samtida tidningsnotiser om Karl XIV Johans begravningskastpenning

Vanligtvis var det ganska lugnt i Stockholm men ett undantag var den 26 april 1844 vid Karl XIV Johans begravning.

Kungen hade avlidit den 8 mars efter en kortare tids sjukdom. "Den gamle konungens mulna afton fick en klar vacker solnedgång", skrev ärkebiskop Henrik Reuterdahl. Kungen drabbades av sjukdom på sitt livs sista födelsedag (26 januari) och avled 81 år gammal på Stockholms slott några veckor senare.

Vid begravningen var det sista gången som man i Sverige kastade ut begravningspenningar till folket – två tusen specialpräglingar i hög relief (Bror Emil Hildebrand betecknar "myntet" med rätta som en medalj). Stockholmsarna störtade sig naturligtvis över dem och slogs för att kunna komma åt ett kastmynt.

Många bevittnade vad som hände på Stockholms gator denna vårdag. Om tumultet har ett ögonvittne, publicisten och sedermera postdirektören Carl Hellberg, skrivit:

"Så utkastades slantarne och nu började kalabaliken. De främst stående kastade sig genast mot marken, de efterstående öfver dem, så att stora hopar lågo öfver hvarandra, med armar och ben i oafbruten sysselsättning. De underst liggande tilltygades förfärligt, och om de voro nog lycklige att gripa en slant, så var konsten att behålla honom inte mindre".

En Stockholmstidning skrev:

Begravningen kommer dagen förut att genom Härolder kungöras. Efter det processionen återkommit till slottet utkastas begravningspenningar af en Kongl. Räntmästare till häst, på vägen från slottet utför Slottsbacken, öfver Skeppsbron, Nedre slussen, Södermalmstorg, Öfre slussen, Kornhamn, St. Nygatan, Myntgatan, Gustaf Adolfs-torg, Hö- och Oxtorgen, Regeringsgatan, Enkhusgränden, Lilla trädgårdsgatan, Arsenalsgatan och tillbaka upp för Slottsbacken.

Den 30 april 1844 införde en annan tidning följande rader:

Den brukliga utdelningen af begravningspenningar skedde af kameraren Schlyter emellan kl. 5 och 7 i Fred. eft. m., sedan begravningsceremonien var slutad. Afwen denna del af stäten afgick denna gång temligen fredligt. 2000 stycken utdelades, och på Kongl Myntet utwexlas exemplar emot 2 Rdr Rgds per stycket.

Kastpenningen till Karl XIV Johans begravning hade modellerats och graverats av mynt- och medaljgravören Ludvig Persson Lundgren (1789–1853). En mycket stor del af Lundgrens produktion hade redan ägnats de officiella medaljerna. I synnerhet var kungen själv föremålet för Lundgrens flesta porträttmedaljer. Från början utgick Lundgren från Sergels medaljong och Enhörnings medaljversioner, men under 1830- och 1840-talen blir Lundgren allt mer självständig och följer i sin egen stil monarkens åldrande.

Kastpenningens åtsida visar en lagerkransad konung, bröstbild, höger profil, veckad mantel. Omskriften lyder: CARL XIV JOHAN SVER. NORR. GÖTH O. VEND. KONUNG.

Frånsidan visar Gustav II Adolfs gravkor i Ridderholmskyrkan i Stockholm. Från valvet hänger erövrade fanor och på pelarna finns rustningar. I fonden syns Gustav Adolfs sarkofag med inskrift på foten: GUST. AD. MAGN. Omskriften lyder: AF LIV-VET NÄRMADE I BRAGDER AF DÖDEN I HVILA. DEN 8 MARS 1844. Diameter är 31 mm och materialet är 990/1000 silver; den väger 12,75 g.

Upplagan var minst 3.200 ex. Av räkenskaper i Slottsarkivet (Carl XIV Johans begravningskostnader, GI:24, verif. 351-354) finns en hel del att hämta. En avskrift av den nye kungens order om präglingen (kontrasignerad av finansministern S.A. Munthe) kom så sent som den 18 april, men av denna framgår att Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien redan färdigställt förslaget till kastpenning och man får förmoda, att allt då egentligen var förberett – utom själva präglingen. Det skall, säger kungen, slås 3.200 exemplar att "bland Allmänheten utdelas" och alla skall slås i "medaille-

Kastpenning av medaljkaraktär till Karl XIV Johans begravning 26 april 1844, graverad av Ludvig Persson Lundgren (Hild. 42). Foto: ATA.

silfver" (dvs 990/1000) och "vigten, i öfverensstämmelse med Edert förslag, (har) af Oss blifvit fastställd till treethundradels skålpund för hvarje exemplar" (alltså 12,75 g nästan rent silver). Myntverket tog sedan i betalning 4.566 riksdaler 32 skillingar banko; av separata verifikationer framgår, att i denna summa ingick 300 riksdaler banko till gravören Ludvig Persson Lundgren för stamparnas graverande. Denna räkning är daterad den 10 maj.

Man konstaterar, att medaljen-kastpenningen endast med en procent understeg finvikten för den kuranta 1/2-riksdalern (finvikt 12,75 g). Den bör alltså ha kunnat kursera till samma värde, även om den inte var utgiven som ett mynt. Den som ville inlösa en

kastpenning betalade 2 riksdaler riksgälds, dvs just 1/2 riksdaler specie (1 rdr specie = 2/3 rdr banko = 4 rdr rgs).

Till sist: det kan ha gjorts smärre efterbeställningar som inte ingår i begravningsredovisningen. Så var fallet vid kröningarna 1860 och 1873. En sådan faktura från Kongl Myntet återfinns i så fall i andra räkenskaper i Slottsarkivet. Dem får någon annan leta efter!

Lars O. Lagerqvist & Ian Wiséhn

Litteratur:

Lindgren, T., Anteckningar om kastpenningar från och med drottning Kristinas kröning 1650. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1947, s. 116-154.

En gustaviansk samlare

År 1792 avled i Stockholm riddaren och översten Samuel Christian Wallén. Därmed slöt han sin adelsätt på svärdssidan. Han var född i Åbo 1730. Vid fjorton års ålder blev han volontär vid fortifikationsbrigaden i Finland. Därefter följde den normala karriären: underkonduktör 1745; adjutant 1749; löjtnant 1755; kapten 1760; stadsmajor i Stockholm 1768; överstelöjtnant 1772 och överste 1782.

Efter Samuel Christian Walléns död insattes en annons i Stockholmstidningarna med följande lydelse:

För Samlare och Amateurer, utbjudes til salu, framl. Öfversten och Riddaren Herr Sam. C. Walléns efterlämnade wackra och dyrbara Samling af circa 14.600 st. in- och utländska Personers Porträter i Kopparstick, utom flere hundrade graverade Medaljer, hwaraf äro 9.600 st. upklustrade på hwitt Regalpapper, samt med fullständiga och interessante Biographier

på det nitidaste underskrefne, uppå hvilka Herr Öfversten öfver 30 års tid använt lediga stunder; de öfrige 5000 st., äro dels lösa, dels på blått Oliphant-papper upklustrade. Fullständig Catalog öfver altsammans uti 2:ne Tomer i regal fol., samt 4 Porträttskåp medfölja denna Samling. Priset är i det yterska modererat och ingalunda swarande emot dess verkliga värde. Hugade köpare kunna alla dagar, helst eftermiddagarne, bese Samlingen hos Boets Curator, Victualiehandlaren Abrah. Engel, uti huset N:o 96 wid Regeringsgatan, och ifrån Landsorterne kan äfwen med honom därom corresponderas.

Priset för hela samlingen var 1.500 rdr rgs. Köpare var Gjörwells måg, grosshandlaren i Norrköping Per Lindahl.

Som vi ser av ovanstående annons handlar det mest om en rad porträtt i olika trycktekniker. Men för en porträttsamlare under 1700-talets andra hälft var det självklart att kombinera

samlandet med porträttmedaljer. Därför fanns det "flere hundrade graverade Medaljer" i samlingen. JW

PERSONALIA

Gert Rispling

vid numismatiska forskningsgruppen, arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet, har som den förste erhållit Samir Shammans nyss inrättade pris för islamisk numismatik. Priset på tusen engelska pund ska delas ut vartannat år av kungliga numismatiska sällskapet i London. Gert Rispling får priset för sin vetenskapliga artikel *The Volga Bulgarian imitative coinage of al-Amir Yaltawar ('Barman') and Mikail b. Jafar*, grundad på studium av rikt material av islamiska mynt i vikingaskatter, publicerad i "Sigtuna papers". □

En hittills okänd valör med Johan Fredrik Hermans myntmästarmärke

Årtalet är 1663, valören är 1 öre. Tidigare har man bara känt till valören 2 mark 1663 med Hermans mm, IFH som idag är kända i dryga tio-talet exemplar.

Fakta om myntmästare Johan Fredrik Herman:

Han efterträdde Göran Wagner, som fick tjänstedigt på egen begäran i början av 1663.

Herman var bara myntmästare under en kortare tid, exakt hur länge är oklart. Den 9 mars finns han omnämnd i Kungl. Kammarkollegiets protokoll som myntmästare. Den 22 maj utfärdade kollegiet "instruktioner och ordning", som myntmästare Herman skulle rätta sig efter, i 19 punkter. Den 30 juni anmälde myntinspektören Björn att myntmästaren Herman "något sällsamt hanterade verket".

Kammarkollegiet kallade den 3 juli Herman till förhör för att få en förklaring, men denne hade då redan rymt. Den 4 juli efterlystes han av kollegiet via brev till tullmyndigheten, som skulle rannsaka honom vid Dalarö. Han anträffades dock inte.

I protokoll från den 23 feb. 1669 finns det anteckningar om Hermans skuld till Kronan: för ej redovisad myntning summa 2922 d:r 23 öre smt. Den 7 juli 1663 återgick Göran Wagner till tjänsten som myntmästare.

1 öre 1663 finns således med 3 olika myntmästarmärken.

1. Med mm GW
2. Utan mm
3. Med mm IFH

Omskriften på åtsidan är snarlik på alla tre:

CAROLUS REX SVECIAE

Årtalet 1663 med 3-an ompunsad på 1.

Frånsidans omskrift:

1. MONETA • NOVA • REGNI • SVECI • (fembladig ros)
2. MONETA • NOVA • REGNI • SVECI • (fembladig ros)
3. MONETA • NOVA • RENGNI • SECI: • (med Hermans mm) IFH

Myntet med IFH i ligatur borde ha präglats i ett mycket litet antal, eftersom fler exemplar ej kommit fram. Intressant är också frånsidans felstavning.

Åtsida
MM GW

Frånsida
MM GW

Bild 1

Åtsida
Utan MM

Frånsida
Utan MM

Bild 2

Åtsida
MM

Frånsida
MM

Bild 3

Johan Fredrik Hermans
myntmästarmärke (IFH)
i ligatur i förstoring.

Foto: Christian Hamrin och Sven-Olof Källerholm

Källor:

Stiernstedt, A.W., *Beskrifning över svenska kopparmynt och poletter*, Stockholm 1871, s 20.

Sven-Olof Källerholm

Den statliga samlingens offentlighet i gången tid

I dag kan den som så önskar besöka Kungl Myntkabinetets utställningar för att se det viktigaste materialet ur våra samlingar: svenska mynt och sedlar, svenska medaljer, besittningsmynt samt exempel ur en av våra rika vikingatida myntskatter. Förutom den permanenta basutställningen visas med jämna mellanrum specialutställningar. Ett nytt initiativ är att Kungl Myntkabinetet söker sig alltmer ut i landet med sina utställningar. Sådana vandringsutställningar är Sparbankernas historia, Ur berg i börs och Carl von Linné – Blomsterkonungen i Norden. Det har även planerats att skicka ut medaljuställningar till en del europeiska länder. Vårt rika material från vikingatiden är eftersökt utomlands. När vi har konstaterat hur låget är idag kan det vara av intresse att skåda bakåt i tiden.

Första gången som samlingarna ansågs vara publika var i samband med att Johan Gustaf Liljegren år 1826 förordnades till riksantikvarie. Vitterhetsakademien beslutade då om "den ordning som bör iakttagas då akademiens samlingar upptes för personer, hvilka önska dem i sitt hela eller till någon del bese eller begagna". Detta beslut innebar väl främst att materialet skulle ställas till forskningens tjänst. Ett första steg i denna riktning var att omplacera mynten och fornsakerna. Tidigare hade det mesta legat i pappersomslag — varje föremål följde sig. Liljegren fastgjorde fornsakerna på pappskivor, som passade för lådor na i förvaringsskåpen och lade samt digt ut fler mynt på brickor. Kung Myntkabinetets dåvarande huvud man, Vitterhetsakademien, uppskattade detta nya initiativ. Man hade tidigare varit van att vissa riksantikvarier slarvat med samlingarna på ett huvud löst sätt eller andra som istället var samt skyddat mynten och föremålen från all insyn.

Även utomstående uppmärksammade nyordningen. Universitetsbibliotekarien i Uppsala, Johan Henri Schröder skrev till den danske fornforskaren C J Thomsen år 1828 att "samlingen nu hade blifvit bättre ord-

nat och efter system upplagd i lådor för att kunna för resande och antiquitetsälskare visas". Liljegren ordnade även med att år 1829 införskaffa nya skåp och montrar.

Att verksamheten börjat övergå till en systematiskt ordnad samling som blivit alltmer tillgänglig var uppenbart. Motiven för att bygga utställningar skulle dock länge fortsätta att vara vetenskapliga. Man kan to m säga att utställningarna i stort sett var identiska med samlingarna. Samling och forskning förutsatte varandra. I ett brev daterat 18 augusti 1826 skriver Liljegren till fornforskaren Alexander Seton bl a om "museumet i Stockholm". Akademiens protokoll från år 1827 nämner första gången orden "antiquitets museum" om sina samlingar. Det var nu möjligt att visa dem för utomstående. Säkerligen var det en stolt riksantikvarie som den 18 mars 1832 tog emot eleverna i Jakobs skola under ledning av rektor Guldbrand. Möjligen är detta första gången i Sverige som skolbarn fått besöka ett museum!

När Bror Emil Hildebrand anställdes som Liljegrens amanuens i början av 1830-talet införskaffades ytterligare montrar. Något egentligt system hade dock knappast skapats och resultatet skiljde sig nog inte från de gamla kuriositetskabinetens. I ett brev date-

rat 3 juni 1838 skriver Hildebrand till Thomsen, angående ett kommande ryskt storfurstebesök: "Den Ryske Storfurstens mottagande gör icke synnerligt buller här. Jag vet ännu icke, om han kommer att bese Antiquitets Samlingarna. I förtroende skall jag säga Dem, att man skäms något öfver att visa den dåliga lokalen, och kanhända, låter man derföre samlingarna blifva osedda". I detta besök deltog — till Karl Johans stora förvåning — även den ryske tsaren, Nikolaus I, givetvis inkognito. Men redan den 22 juni 1838 känner sig Hildebrand mer optimistisk, då han skriver sitt nästa brev till Thomsen: "Nu har jag så mycket i ordning af samlingarna, som till en början är nödigt för att hålla dem tillgängliga för publiken".

Vid denna tid hade allmänheten endast tillträde till samlingarna i form av individuella besök efter personlig anmälan direkt till riksantikvarien. Av naturliga skäl blev då antalet besökare få. Lokalerna på slottet var inte heller bra. De var för trånga, kalla och fuktiga, hade otillfredsställande belysning och saknade naturligtvis säkerhetsanordningar (det var främst Högvakten som utnyttjades som skydd). Något bättre blev det när samlingarna flyttades till Ridderstolpeska huset i hör-

Fortsättning på sid 115

DANSK NUMISMATISK FORENING

'numismatisk rapport' i 1993.

'numismatisk rapport 36' er nu udkommet med et nyt layout. Bladet udkommer med tre numre i 1993, 1/3, 1/9 og 1/12, og prisen for et personligt abonnement er dkr. 75,00 pr. år.

Gruppeabonnement til favorabel pris

Dansk Numismatisk Forening har også et tilbud om tegning af gruppeabonnement hvor prisen er afhængig af antal blade:

5 eller flere 18,75 dkr. pr. stk.

10 eller flere 12,50 dkr. pr. stk.

50 eller flere 8,75 dkr. pr. stk.

Alle priser er inklusiv forsendelse (til én adresse).

Spørgsmål

Idet Preben Nielsen står til rådighed for eventuelle spørgsmål vedrørende 'numismatisk rapport'.

Adresse: Hallandsparken 134
DK-2630 Taastrup,
Danmark

Telefon: privat 42 52 19 18
arbejdet 33 99 25 29

Polletter använda vid Frösö militärläger

Denna militära förläggningssort för Jämtlands fältjägare (dåvarande Jämtlands hästjägare) är av rätt så gammalt datum; numera användes platsen huvudsakligen för övningar, sedan de nya kasernerna i Östersund 1911 blev färdiga och regementet förlagt dit. Lägerplatsens mathållning har under senare tidsperioder haft flera innehavare, vilka där använt polletter.

A. *Änge bryggeri*. Detta på sin tid i Odinslund vid Östersund anlagda bryggeri innehade *Frösö marketentier*, förmodligen på 1880-90-talen, och skall enligt CJ Nordqvist ha använt polletter med valörerna 35, 25, 20, 15, 12, 10, 5 öre (fig 1).

B. Då Änge bryggeri lämnade Frösö marketentier övertogs dessa av fru *Lotten Mattson*, som enl uppgift av CJ Nordqvist har använt följande polletter, vilka är av koppar men i övrigt lika de föregående, dock med tillägg av tre nya valörer: 50, 6, 1 öre (fig 2). Dessa nya polletter torde möjligen endast ha varit en förstärkning till den äldre serien.

C. Omkring sekelskiftet innehades Frösö tre marketentier av fröken *Britta Svensson*, något senare och till 1910 av *David Dahlström* samt av herrar *Carlson* och *Persson* till 1917. Under denna tid har använts följande polletter som utgöres av två lika serier, en av mässing och en av koppar; möjligen har serien av mässing först tagits i bruk men befunnits otillräcklig, varför flera polletter anskaffats, men av sparsamhetsskäl har man därtill använt koppar. De på varje pollett inslagna bokstäverna B-S är på de högre valörerna utanför eller på pärlringen, på de lägre valörerna innanför pärlringen. Valörerna är följande: 50, 25, 20, 15, 10, 5, 3, 2 öre (fig 3).

Börje Rådström

Källa:

Sven Svenssons egenhändiga förteckning över svenska polletter, Svenska Numismatiska Föreningen.

*Så fattig är ingen
att han inte en gång
ägt ett luftslott.*

Tyskland

Fig 1.

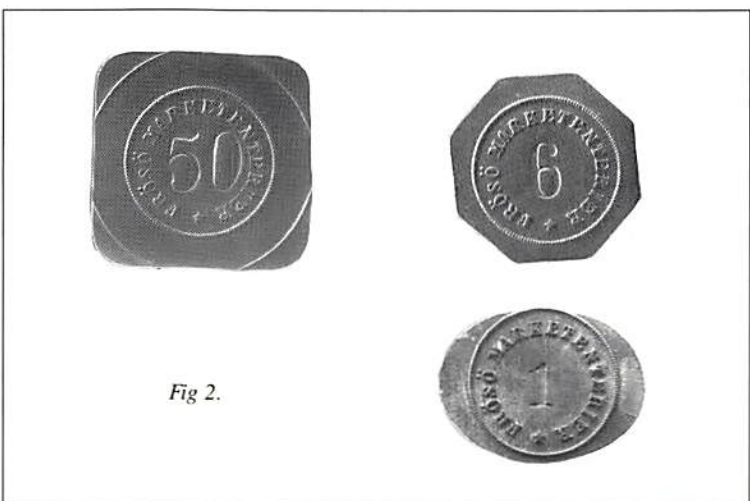

Fig 2.

Foto ATA.

Bli medlem i SNF!

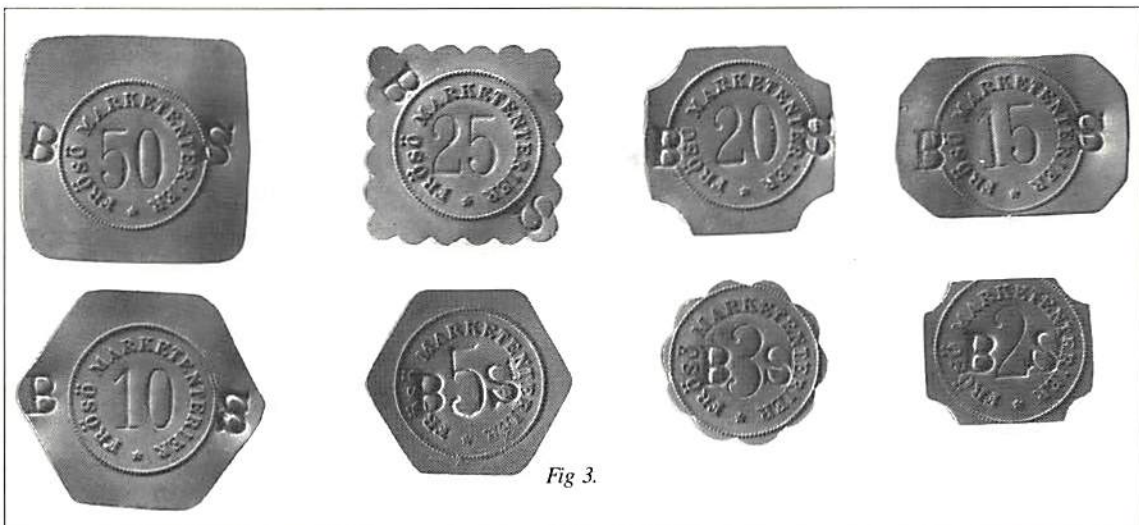

Fig. 3.

Den statliga samlingen . . . forts från sid 113

net av Skeppsbron och Slottsbacken. Den 22 oktober 1847 öppnades samlingarna för publiken (öppet varje onsdag kl 12-15). Här hade museet sina lokaler i översta våningen 1847-65. Det var först i dessa lokaler som man kan tala om ett riktigt museum. Helt odelat glad åt besökare var dock inte Hildebrand. I ett brev från den 15 december 1845 till CJ Thomsen skriver Hildebrand om visningen av samlingen och om hur publiken skulle kunna vandra runt i lokalerna. Han gör även jämförelser med myntkabinettet i Köpenhamn: "Dessutom kan det aldrig komma i fråga att vårt Museum skulle få så många besökande som det Köpenhamnska. Denna skillnad är en följd af båda hufvudstädernas läge. Jag går så långt, att jag anser det icke vara rådligt att hos oss införa samma offentlighet, som i Köpenhamn. Stockholm har en anseelig personel, som i sednare tid fått namnet Hamnbuser, dagdrifvare, hvilkas födkrok är bedrägeri och stöld. Dessa vill jag för ingen del inbjuda. Polisen i Stockholm har ock långt mindre respekt än i Köpenhamn. Jag anser därför blifva nödvändigt att uti interimis-lokalen publiciteten begränsas genom en liten obetydlig afgift för hvarje besökande, tex 12 skilling Banko,*) en bagatell för den som önskar se samlin-

garna, men tillräckligt att afhålla de egentliga Hamnbuserna. Naturligtvis försvinner denna afgift för personer, som vilja studera samlingarna eller vid andra tillfällen än de publika förevisnings dagarne mottagas". Även föreståndaren för Kungl Museum, kammarjunkaren L.J. Röök, delade denna åsikt. I en skrivelse till överintendenten på Stockholms slott, daterat i september 1845 skriver han: "att den sämsta af peubeln uti desse senare dagar, som Museum varit öppet, intränger sig derstädes och ej allenast medför orenlighet och smuts, men äfven gör för mig omöjligt att ansvara, att icke något af Museums små konst saker eller antikviteter bortkommer". Av denna anledning begär Röök att "sådana mesurer tagas, som kunna förhindra en peblemassa att inkomma uti det Kongl Museum; varandes uti Slottet, som ej är något publikt ställe, och i synnerhet då ingen Kongl förordning ännu utkommit, som gjort detta stället publikt".

När man läser dessa rader måste man nog tänka på att dessa herrar med "fin" bakgrund knappast var vana att mottaga en allmänhet. Det fanns säkert även en tendens att betrakta museiföremål som privata forskningsobjekt. För Hildebrand var det vanligare att visa samlingarna för utbildade gäster. Den 4 juli 1847 skriver han till Thomsen om ett sådant finare besök: "I dag har jag haft besök i Museum af Danmarks Kronprins. Han uppehöll sig hos mig något öfver 2 timmar och

syntes vara intresserad af samlingarna. Det märktes tydligt att han sett mycket i denna väg och förstår att bedöma hvad som är sällsynt. Han var dock så trött, den arma mannen, af det dagliga jägtandet, att han knappt förmodade stå på benen. Jag anser det mycket olämpligt, att man låtit HKH i tre dagar följa med trupperna i stället att föra honom till Skokloster, Upsala, Dannemora, Rosersberg etc. Inom Stockholm lär han dock hafva fått se det vigtigaste, men af omgifningarne föga."

Det kunde ibland även vara svårt att locka fackmän att besöka museet. Hildebrands antagonist fornforskaren Sven Nilsson från Lund var på besök i Stockholm. Om detta skriver Hildebrand till Thomsen den 13 september 1847: "Han är ock ytterst förbittrad på mig. Då han i vintras kom till Stockholm för att hålla sina poetiska föreläsningar, dröjde han ett par eller tre veckor innan han uppsökte mig. En enda gång kom han upp i Museum, för att begära låna några antikviteter till förevisande, men det var icke möjligt att förmå honom ens kasta ögat på samlingarna. De förtjena dock nu att ses. Jag måste därför le, då det stundom händer att främlingar yttra sin förvåning öfver hvad vi äga, då de i Köpenhamn hört att vi i Stockholm hafva ingen ting. De unga Herrarna i Oldn Museum tro förmodligen att ingen ting blifvit gjort här sedan 1843, då Hr Worsaae såg vårt knapphändiga Museum".

*) dvs 37 1/2 öre, betydligt högre än de normala besöksavgifterna på museer i Europa under 1800-talet (om de inte var helt gratis).

Omgivningens inställning till museets tillgänglighet började under 1840-talet att ändras och kunde tom vid vissa tillfällen riktas mot Hildebrand. Den nye riksantikvarien ansåg nämligen att han ibland behövde ledighet — för semester eller för resor. Eftersom han vid den här tiden inte hade någon medhjälpare, var samlingarna inte tillgängliga för besökare under hans olika frånvaroperioder. Hildebrand blev också angräpen i pressen av den anledningen. Torsdagen den 28 augusti 1845 utkom Svenska Minerva nr 103. Här fanns intagen en anonym artikel (möjligen skriven av fd statsrådet greve C. Löwenhielm) som insinuerade att myntkabinettet, som under riksantikvariern Hallenbergs tid skulle varit allmänt tillgängligt, nu var en död skatt. Vidare skrev insändaren om myntkabinettet att man vintertid inte kunde elda i rummen och att föreståndaren var bortrest under sommaren. Följden av denna situation blev att utländska resande, som skulle bese samlingarna fick återvända med oförrättat ärende. Det enskilda fall som insändaren här syftade på var den schweiziske arkeologen F.L. Troyon, som 1845 råkat komma till Stockholm när Hildebrand varit bortrest. Vi vet att Hildebrand tog kritiken lugnt. De flesta insatta visste att samlingarna inte hade varit tillgängliga under Hallenbergs tid. De hade tvärtom varit totalt avspärrade. För övrigt ansåg Hildebrand att problemet med hans tillfälliga resor och ledigheter lätt skulle kunna lösas om han finge anslag till anställande av medhjälpare.

Det skulle dock dröja ca 20 år innan Kungl Myntkabinettet fick någorlunda adekvata lokaler för en riktig utställning. Det skedde när samlingarna flyttades till det nybyggda Nationalmuseum på Blasieholmen 1865-66. Hildebrands tanke med detta nya museum var att huvudstaden skulle få något som liknade British Museum. Under ett tak skulle landets främsta konstskatter kunna visas. Det var dock redan från början klart att tex Kungliga Biblioteket aldrig skulle få plats och med tiden knakade det i fogarna så mycket att Statens historiska museum och Kungl Myntkabinettet 1937 måste flytta till nya lokaler på Östermalm. De östasiatiska samlingarna flyttades senare till Skeppsholmen och i dessa dagar diskuteras en eventuell utflyttning av konsthantverket. De beslut som fattades på 1800-talet påverkar oss fortfarande.

Ian Wiséhn

Otryckta källor

Antikvarisk-topografiska arkivet. Hildebrand, B.E., & Thomsen, C.J., Brevväxling.

Vitterhetsakademiens protokoll.

Tryckta källor

Hildebrand, B.E.: *Anteckningar ur Kongl Witterhets, Historie och Antiquitets Akademiens Dagbok samt om de under Akademiens inseende ställda Kongl samlingarna för år 1843*. Stockholm 1844.

Kongl Witterhets Historie och Antiquitets Akademiens underdåniga hemställan om akademiens behof af ökade anslag. Stockholm 1840, 1848, 1851 och 1857.

Literatur

Bachman, M.-L.: Studier i Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Historia. KVHAA Historiska serien 14, Stockholm 1969.

Gödel, V.: Riksantikvarieämbetet. KVHAA 41:1, Stockholm 1930.

Hildebrand, B.: *C.J. Thomsen och hans lärda förbindelser i Sverige 1816-1837*. Bidrag till den nordiska forn- och hävd-forskningens historia. 1-2, Stockholm 1937-38.

Hildebrand, B.: Johan Gustaf Liljegren. Fornvännen 1937.

Hildebrand, B.: Bror Emil Hildebrand. Svenskt Biografiskt Lexikon Stockholm 1971-73.

Hildebrand, B.E.: Berättelse om Kongl Svenska vitterhetsakademiens stiftelse, öden och verksamhet. KVHAA 21, Stockholm 1857.

Malmberg, B.v.: Nationalmusei byggnad. Ett bidrag till dess tillkomsthistoria. Nationalmusei årsbok 1941.

Montelius, O.: Bror Emil Hildebrand. Minnesteckning. Lefnadsteckningar öfver K Svenska vetenskapsakademiens ledamöter. Bd 5:1. Stockholm 1915.

Sárkány, T.: Från kunglig "raritetz cammare" till statligt museum. Kungl myntkabinettets lokalproblem, lösningar och historia. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museers årsbok 1977-78.

Thordeman, B.: Ett museum växer fram. 1. Lokalfrågor och inredningsproblem. Ad patriam illustrandam Festskrift till Sigurd Curman. Stockholm 1946.

Tom är den pung
som har andras pengar.

Uppgifter om okända matpolletter

År 1833 flyttade den unge Bror Emil Hildebrand (1806-1884) till Stockholm. Han hade kallats av riksantikvariern Liljegren att hos honom hjälpa till med ordnandet av Kungl. Myntkabinettet. Den första tiden i Stockholm var inte lätt för Hildebrand att anpassa sig till livet i storstaden. Han hade dålig ekonomi, slitna skor, en krävande chef, avundsjuke kolleger och mycket arbete. Mycket av allt det som han fick uppleva i Karl Johans-tidens Stockholm skrev han om i sina brev till modern Lovisa Hildebrand, f. Mörck (1769-1859). I ett av breven (daterat den 14 juni 1833) skriver han

om sin mathållning och om ett slags matpolletter som han använde. Säkert var denna typ av polletter (pappers?) mycket vanliga, särskilt bland yngre ogifta tjänstemän.

"Kaffe kommer jag att taga hos Hildebrand, men middagar hvarken kan eller vill jag äta hos honom. Då jag har mitt arbetsrum i Kongl. slottet, således i egentliga staden, så skulle det blifva för långt ut gå hem för att äta middag, och sedan tillbaka igen. Jag kan dessutom aldrig bestämma mig till någon viss mattimma, ty den ena dagen äter jag kl 1/2 två, den andra 1/2 4, allt som göromålen i Arkivet tillåta. Jag fortfar derföre som jag börjat att äta på spisqvarter, der jag för 18 Rdr Bco får 30 matbiljetter. Om

jag är bortbjuden någon middag så har jag min biljett i behåll."

Det är intressant att notera, att Hildebrand kallar dessa polletter för "biljetter". Till funktionen överensstämmer nog ändå hans "biljetter" med vad vi menar med polletter. Den Hildebrand som Bror Emil Hildebrand nämner i sitt brev är brodern Hildebrand Hildebrandsson d.y. (1791-1858). Denne avhållne och mycket musikaliske äldste bror var kapten och adjutant hos kronprins Oscar.

Tyvärret vet vi inget om utseendet på de matpolletter som Bror Emil Hildebrand använde i Stockholm. Inte heller vet vi något om det "spisqvarter" som han brukade besöka. *IW*

Den Svenska Historien

pågår fram till 15 mars nästa år på Historiska och Nordiska museerna i Stockholm samt på läns museerna runt om i landet. Kungl Myntkabinettet har ingen egen utställning i anslutning till detta stora projekt men har haft en omfattande utlåningsverksamhet av mynt till ett flertal utställningar.

Flaggor –

Från fälttåg till folkfest

heter en utställning på Läckö slott som öppnar den 13 juni och pågår fram till 22 augusti. Där kommer att visas en del sedlar, mynt och medaljer utlånade från Kungl Myntkabinettet. Blä presenteras för första gången ett ännu ej publicerat mynt hittat vid utgrävningar i Gränna kyrka år 1987. Myntet utgörs av en medeltida svealandsbrakteat av hittills okänd typ och visar ett vapen – också okänt – krönt av korsstav och korsfana samt bokstäverna ARVS. Ett större antal sedlar från de baltiska länderna kommer att visas samt flera av de sedelförslag som har framtagits till de senaste svenska sedlarna.

PENNINGKÄRLEK.

LITET PENGAR.

PENNINGAR & LYCKA

OLYCKSBÅDANDE PENGAR.

Spelkort med anknytning till pengar. Av en tillfällighet (?) bär alla korten klöver.

Trumf på hand

Kungl. Myntkabinettet öppnar den 6 augusti 1993 i Medaljsalen, en utställning om spelkort som kommer att stå till 29 oktober. Till utställningen lånas in ett stort antal kort från ett flertal läns museer och från spelkortfabrikanten Öbergs samling samt från många privatsamlare. Ur KMKs egna samlingar visas olika spelpenningar och spelkort som haft sekundär användning som polletter.

En tryckt katalog kommer att utges i samband med utställningen. Mer om denna i nästa nummer av SNT.

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar

Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

Tel 08-11 08 07

RECENSION

Finlands Banks mynthistoriska utställning av Pekka Sarvas och Tuukka Talvio (manuskript och texter) och Riitta Hjerpe (ekonomiskt-historiskt material). 36 s., rikt ill. ISBN 951-686-136-9. Esbo 1988 (även utgiven på finska och engelska).

Finlands Banks tidigare kassavalv i dess huvudbyggnad ombyggdes i samband med 175-årsjubileet 1986 till en omfattande mynt- och sedelhistorisk utställning med ej mindre än 76 montrar. Denna visas för slutna grupper men är inte öppen utan förhandsanmälan. Utställningsarkitekt var Börje Rajalin, som gjort ett utmärkt arbete.

Utställningens föremål kommer från olika samlingar, som banken förvärvat, tex Hannu Paatelas stora kollektion av finska

sedlar och Georg Sidorows myntsamling. Finlands Nationalmuseums myntkabinett har också gjort en del depositioner och deras två intenter har skrivit texterna, ävensom den här något post festum anmälda vägledning. Den är vackert illustrerad och omfattar även en särskild del (s. 24-29) om de finska sedlarnas formgivare och en annan (s. 30-33) om tillfälliga betalningsmedel och om privatbanksedlar.

LLI

AUKTIONER

UTLÄNDSKA

- Maj 5-7, 10 Frankfurt, Peus Nachf.
12 London, Glendining's
12-15 München, Hirsch Nachf.
15 Helsingfors, Holmasto
17-19 Frankfurt, Frankfurter Münzhandlung
24-25 Zürich, Leu Numismatics Ltd.
- Juni 9 London, Glendining's
12 Brüssel, Elsen
14-16 New York, Bowers & Morena
16 London, Spink
23 London, Glendining's
- Juli 7 London, Glendining's
14-15 Melbourne, Spink Noble

Om H. F. Antell

Med anledning av att det är ett hundra år sedan Herman Frithiof Antell avled i en ålder av 46 år vill jag inlednings- och avslutningsvis citera Nordisk Familjebok för att däremellan ånyo publicera en insändare i Nya Dagligt Allehanda från april 1893.

Nordisk Familjebok: Antell, Herman Frithiof, finländsk donator (1847-1893). Han avlade till en början medicinska examina och ägnade sig efter arvet av en betydande förmögenhet (1874) först åt vetenskapliga och praktiskt-medicinska studier i Paris ----.

Nya Dagligt Allehanda: Ur d:r Antells lif meddelar en brefskrivare till N.D.A., som stått den aflidne finske mecenaten nära, en sympatisk skildring, ur hvilken vi tillåta oss att anför följande: "D:r Antell, finne till börden men till hjerta och tänkesätt utpregladt svensk, var bosatt i Paris sedan 20 år tillbaka. Sitt läkaryrke hade han aldrig praktiserande utöfvat. Efter nyss aflagt examen ärfde han en mycket betydande förmögenhet, hvilken sedermera oafbrutet förkofrats. Hela sitt lif egnade han åt resor. Under en årslång färd kring jorden företog han en tre månaders fotvandring genom Japan, färdades 300 engelska mil upp för floderna i Kina och besteg i Indien Himalayas toppar. Bergsbestigning var ett av hans favoritnöjen, och tre gånger har han från det svårtillgängliga Etnas krater beundrat

FÖRENINGAR

ALINGSÅS NUMISMATISKA FÖRENING har möten första torsdagen i februari - april och oktober - december i Sparbankens filmsal kl 19.00. Upplysningar: tel 0302-130 69.

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollögården vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223-116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Möteslokaler Borlänge, Samlaren, biblioteket Borganäsvägen, Falun, Kristinegården, Kristinegatan 9-11. Uppl tel 0243-258 56.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Auktionsmöten med föredrag hålles andra måndagen i månaden kl 18.45 i Traktören (Tr), Köpmansgatan 20. Studiecirkeln möts i klubblokalen (KL), Jungmansgatan 57, 18.30. Medaljcirkeln I: a onsd och Fotocirkeln 3:e onsd. Antik- och Medeltidssektionen 4:e torsd och Utlandscirkeln sista sista tisd i månaden. GNF, Box 5289, 402 25 Göteborg. Kontaktman: Bo Nordell, 031-10 65 49 (dagtid). Anbud: Anders Falk, 031-13 31 41.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i IOGT-lokalen, Murareg 30, Halmstad, kl 18.30 den fjärde måndagen i varje månad utom juli. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad utom juni-aug. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad (utom juni - augusti) kl 19.00 i SPF, S. Långgatan 39, Kalmar. Upplysningar: 0485-115 52, 0480-159 29.

KARLSKOGA NUMISMATISKA FÖRENING har möten andra onsdagen i varje månad (utom juni, juli och aug.) kl 19.00 i S-E-Banken, Torget, Karlskoga. Auktioner vår och höst. Upplysningar: 306 41 eller 365 39.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad i SPF-lokalen, Djulög. 51, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har myntträff första tisdagen i jan.-april, sept.-dec. Lokal: Åkersviksskolans matsal, N Järnvägsgatan, Sundsvall, kl 19-21. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060-55 64 18, 11 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING. Myntträffar med aktiviteter och auktion 5/5 i "Utbildningshuset", Åkergr. 1, Lund. Upplysningar: vard 046-14 43 69 kvällar 046-13 46 47.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451-132 88.

NOLA MYNTKLUBB har möten 3:e tisdagen varje månad augusti - april, utom december. Lokal: Örnsköldsviks museum. Uppl. tel 0660-166 48 eller 0660-402 20.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj - augusti i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

det panorama, bildadt av Sicilien, Messina-sundet med Italiens stöfvelspets samt Medelhavet med de Lipariska öarna, hvilket han ofta kallade det skönaste på jorden. 10 à 12 längre exkursioner i Italien, flere i Spanien, till Konstantinopel, Egypten, Palestina samt snart sagdt alla europeiska länder hade upptagit hälften av hans tid, medan han egnade andra hälften af åren åt vården och förkofrandet af sina samlingar i Paris. Hans senaste stora resa var, då han för tredje gången

för uppför Nilen, tillbringande i sällskap med sin intima vän, riksantikvarien [Hans] Hildebrand vintern 1891-1892 i Egypten, hans älskingsland, och der han beredt sig tillbringa närmast följande vintrar. Såsom samlare hade d:r Antell sin största betydelse som numismatiker. Efter sin fader mottog han en utmärkt samling nordiska mynt, hvilken han med pietet vårdade och förökade under hela sitt lif. D:r Antells samling av nordiska mynt torde ock vara bekant som den rikaste

FÖRENINGAR

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö sista tisdagen i varje månad utom dec, juni - juli. Upplysningar: tel 0383 - 158 35 kl 07.00 - 09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910 - 186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli - augusti). Lokal: Valbo Kommunhus. Upplysningar: tel 026 - 18 18 36.

SIGTUNA MYNTKLUBB har möten 5/5, 15/9, 13/10, 10/11, 8/12 i klubblokalen Rosersbergsvägen 27 B, Rosersberg. Uppl 08-590 381 90.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj - augusti) i Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30 - 21.00. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Helsingborg. Upplysningar: tel 013 - 12 22 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni - augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmsö, håller öppet varje tisdag kl 19 - 21 under september - maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING Lokal: Servicehuset Bagaren, Hertig Johansgatan 22 A, Skövde. Upplysningar: tel 0500 - 808 50 (Thord Lund).

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB. Möten på Folkare fotoklubb, Teleg. 19, Avesta. Upplysningar: tel 0226 - 562 78.

TRELLEBORGS MYNTKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Sparbanken Skånes samlingshall, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410 - 241 31.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna, kl 19.00 andra tisdagen i varje månad utom juni, juli, augusti och december. Upplysningar: tel 0755 - 102 03.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA har möte 20/4 (föredrag). Tid: 19.00. Upplysningar: 018 - 54 97 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383 - 158 35 kl 07.00 - 09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345 - 112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING har sammanträden i Röda Korsets lokaler Hovsg 11, Växjö. Upplysningar: 0470 - 77 31 14, kvällstid.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten första torsdagen varje månad oktober - maj kl 19.00. Gamla Bangatan 45, Ludvika.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten i M-lokalen, Järntorgsgatan 3. Upplysningar: tel 019 - 13 52 13.

och mest fullständiga existerande, vida öfverträffande statens myntkabinett. Den har af sakkunnige uppskattats till 500,000 kronors värde, men då är icke den högst anmärkningsvärda medaljsamlingen inräknad. Dessa samlingar voro deponerade i Crédit Lyonnais' hvalf i Paris.

I hans vackra våning i Champs Elysees rymdes ett rikt och särdeles valdtt tafvelgalleri, hvari märktes ej

mindre än åtta små perlor af den franske mästaren Daubigny, en Bastien Lepage, Teniers, flere Edelfelt, Wahlberg, Zorn, Österlind m. fl., beundransvärda marmor- och bronsgrupper af Rodin, dyrbara porträtt i kroppsstorlek af Gustaf Maurits Armfelt från f rre Hammerska samlingen, Carl XI, Lovisa Ulrika, Adolf Fredrik m. fl. samt en synnerligen rar samling konterfej af Gustaf II Adolf, samtida och modernare, målade eller i form af medaljonger i brons och elfenben. I

Prenumerera på  rshet och jubileumsmynt från Norge, Danmark och Finland genom oss.

Även utgåvor från hela världen.

Sedlar. Polletter.

Listor skickas gratis.

NORRTÄLJE MYNT AB

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176 - 168 26, Fax 0176 - 168 56

vapensamlingen märktes Carl XII:s och Magnus Stenbocks stridsv rjor. Utomordentligt intressanta handbref och manuskrift af Scheele, C. M. Bellman, Runeberg-manuskripten till Sandels vid Virta bro, Vårt land, Döbeln vid Jutas m. m. - samt talrika historiska personligheter kompletterade denna samling av nordiska minnes på fransk botten.

Sällsynt nog f r en kosmopolit, som lefvat nästan hela tiden af sin mannaålder i utlandet och med lika lätthet talade svenska, finska, franska, engelska, tyska och italienska, var d:r Antell alltigenom svensk till lynne och  sk dnig. Hvad han älskade mest af allt var Sveriges historia, och hans käraste sysselsättning var att studera våra minnen. Beträktande Finland såsom helt och hållet bygd på svensk grund, ansåg han sig ej derigenom åsidosätta sitt egentliga fädernesland. Hans allt för tidiga bortgång  r ej blott djupt smärtsam f r de varmt tillgifna vänner, som förstodo att uppskatta hans trofasta, älskvärda och hjertliga natur så väl som hans skarpa intelligens och ofantliga beläsenhet; den är ock på sätt och vis en förlust för Sverige."

Nordisk Familjebok: Hans betydande samlingar av konstverk, etnografiska föremål, historiska arbeten och verk, jämte en fond   en million mark, donerades 1893 till grundläggande av ett finländskt nationalmuseum. Antell testamenterade dessutom till Helsingfors universitet 850 000 mark till restestipendier för yngre vetenskapsmän, till svenska lyceet i Vasa 100 000 mark samt till Vitt-, hist.- och ant.-akademien och Nordiska museet i Sverige 100 000 kr var.

*Ins nt av
Per Österlund, Borås*

Följande MEDALJER utgivna av SNF, finns fortfarande att köpa:

SNF nr 53. Nils Ludvig Rasmusson, Silver, 80 g	450:—
— dito — Brons	110:—
SNF nr 56. Årsmötet 1976. Erik Lindberg, Silver, 17 g	110:—
SNF nr 59. Årsmötet 1977. G.W. von Francken, Silver, 20 g	110:—
SNF nr 60. Årsmötet 1978. Ewald Ziervogel, Silver, 45 g	200:—
SNF nr 64. Årsmötet 1985. Torgny Lindgren, Silver, 15 g	110:—
SNF nr 65. Årsmötet 1986. T.G. Appelgren, Silver, 15 g	110:—
SNF nr 66. Årsmötet 1987. Ernst Areen, Silver, 15 g	110:—
SNF nr 67. Årsmötet 1988. Rosa Norström, Silver, 15 g	130:—

Av vissa återstår nu endast ett fåtal ex. Reservation för mellan liggande slutförsäljning.
Årsmötesmedaljer 1979, 1990 och 1992 är slutsålda.

Medlemsnålen i Silver. 20:—

Fortfarande finns också SNF's småskrift nr 5: FELPRÄGLADE MYNT
av Martin Wettmark (47 sidor) att köpa. Pris 35:—

Beställningar sänds till SNF's kansli:

BANÉRGATAN 17 nb, 115 22 STOCKHOLM

Tel 08-667 55 98 (ons - tors 10.00-13.00). Porto tillkommer.

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm
Telefon 08-662 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

Beställ
vår
nya och

innehållsrika MATRIKEL

SVERIGES
MYNTHANDLARES
FÖRENING

– Din garanti för seriös behandling

ÖSTRA STORGATAN 20
611 34 NYKÖPING
Tel. 0155-28 63 25